

HET
HISTORISCH
ORGEL IN
VLAANDEREN

*Het
Historisch Orgel
in
Vlaanderen*

A. Fauconnier & P. Roose

Deel IV a
Provincie West-Vlaanderen
(Arrondissementen Brugge en Oostende)

HET HISTORISCH ORGEL IN VLAANDEREN, deel IV a,
door A. Fauconnier & P. Roose
is een uitgave van

Bestuur voor Monumenten en Landschappen
(Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, A.R.O.L.)
Belliardstraat 14-18
1040 Brussel

Typoscript & Lay-out : P. Roose

Afbeeldingen :

- omslag : cliché gift van het Mercatorfonds / Antwerpen, 1971
(orgel van de Sint-Pauluskerk te Antwerpen)
- foto's - deels van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
- deels eigen foto's van het Bestuur voor Monumenten en Landschappen

Kopij afgesloten in november 1985.

Wettelijk depot : D / 1985 / 3241 / 19

DE GEMEENSCHAPSMINISTER VAN CULTUUR

KUNSTLAAN 46 - 5DE VERDIEPING - B-1040 BRUSSEL - TEL. 02/513.91.59

BRUSSEL, 2 JULI 1986

WOORD VOORAF

Het algemeen bouwkundig erfgoed van de provincie West-Vlaanderen is reeds voor een ruim deel in kaart gebracht door zowel het Bestuur voor Monumenten en Landschappen als door de Provinciale Dienst voor het Kunstpatrimonium.

Met de voorliggende inventaris komt thans een deel van West-Vlaanderen aan bod, namelijk de arrondissementen Brugge en Oostende. Zowat een derde van het Westvlaamse orgelpatrimonium wordt onderzocht en beschreven.

Dat de resultaten boeiend zouden zijn kon vermoed worden, omdat er - in tegenstelling met sommige andere provincies - reeds een tip van de sluier opgelicht was door nijvere lokale geschiedschrijvers. Hieraan dient onmiddellijk toegevoegd dat het belang van de inventarisreeks "Het Historisch Orgel in Vlaanderen" hoofdzakelijk ligt in de uitvoerige technische expertiseverslagen ; doch dat daarbij ook het geschiedkundig aspect zorgvuldig behandeld werd, is evident voor een werk van dit gehalte.

Uit het onderzoek blijkt eens te meer hoe hoog het aantal orgels is dat het predikaat "van historisch belang" verdient. Het is echter een vaststelling die terzelfdertijd verheugend en beangstigend is : er zal immers een niet te onderschatten inspanning nodig zijn om de nodige middelen te blijven vinden die onze historische orgels - die toch relieken van Vlaams kunstambacht zijn - van alle vormen van degradatie kunnen vrijwaren.

Het warm houden van de waardering voor het orgel is zeer belangrijk, want een gesensibiliseerd publiek is voor de overheid de beste inspiratie. Ze wil er dan ook haar steentje toe bijdragen opdat het Vlaams historische orgel in al zijn luister zou bewaard blijven.

Patrick DEWAELE

ALGEMENE INDEX

- + Inleiding door de Gemeenschapsminister van Cultuur
- + Voorwoord van de auteurs
- + Bladwijzer der inventarisatierapporten
- + Verwijzende tabel der plaatsnamen

- + Tekst en afbeeldingen
  - arrondissement Brugge blz. 1-481
  - arrondissement Oostende blz. 482-677
  - Lijst van parochiekerken die geen '
    - pijporgel bezitten blz. 678

- + Bladwijzer der afbeeldingen, met aanvullende kommentaar
- + Lijst van orgels die wettelijk beschermd zijn als monument

TER INLEIDING.

Het voorliggend boekdeel is het resultaat van de inventarisatie van het orgelbezit dat zich bevindt in de parochiekerken en succursalen in de arrondissementen Brugge en Oostende. In cijfers uitgedrukt komen we tot de volgende aantallen onderzochte en beschreven pijporgels : in het arrondissement Brugge werden 71 orgels onderzocht waarvan er zowat 36 historische waarde bezitten; in het arrondissement Oostende werden 41 orgels onderzocht waarvan 17 met historische waarde. Het label "met historische waarde" werd in ruime zin opgevat : bepalend was de aanwezigheid van een belangrijke hoeveelheid historisch materiaal, hetzij in hoofdzaak wat betreft het instrumentale bestand (pijpwerk met of zonder windladen, gedeelten van tractuur en windvoorziening), hetzij meer slaand op het meubel, de orgelkast, al of niet gecombineerd met een stuk waardevol binnenwerk.

Het valt op dat in het arrondissement Brugge een iets substantiëler historisch orgelbezit te noteren was dan in het arrondissement Oostende. Men zou geneigd zijn hieraan verklaringen te verbinden in de aard van "Brugge, stad waar monumenten centraal staan of waar het monumentenbeleid het verst gevorderd is, en die ook zijn hinterland dit imago weet mee te geven". Mag een en ander wel waar zijn wat betreft het bouwkundig erfgoed, in een beleid ten aanzien van historische orgels is Brugge niet verder gekomen dan andere Vlaamse steden, en evenmin kan men er spreken van een coherente visie op dit orgelbeleid. Een bijkomende verklaring voor het onderscheid met het arrondissement Oostende kan gezocht worden ten eerste in het feit dat dit laatste arrondissement - en meer bepaald het gedeelte in de nabijheid van het IJzer-front - meer te lijden heeft gehad van oorlogsgeweld waarin ook belangrijk orgelbezit is verwoest, en op de tweede plaats misschien nog dat badsteden als Oostende een grotere bouwkundige expansie hebben gekend die zich tevens geuit heeft in een ruim aantal nieuwbouwkerken, voorzien van orgels met helaas geringe intrinsieke waarde.

Het orgellandschap dat in het noordelijk deel van West-Vlaanderen wordt aangetroffen draagt een aantal eigen karakteristieken, vooral bepaald door enkele sleutelfiguren die de orgelstijl aldaar, zowel naar het meubel als naar het klankbeeld toe, hebben geprofileerd.

Voor de 17de eeuw (hoewel het voor die periode nog slechts over residuele verwijzingen gaat) denken wij aan de Brugse orgelmaker Boudewijn Ledou (zie Lissewege, en vermoedelijk ook Damme), aan Arnout Medaert uit Roeselare (residua te Westkapelle) en aan Nicolaas Helewoudt uit Brugge (met een belang-

rijk restant pijpwerk te Knokke St-Margaretha en mogelijk de orgelkast te Uitkerke).

Van groter gewicht is de 18de eeuw, met een meester als Jacobus van Eynde uit Ieper die de orgelbouwkunst in het gebied achter de zee het duidelijkst gestalte heeft gegeven met orgels van grote klasse, zoals Brugge St-Salvator, Stalhille en de op heden slechts trieste verwijzigingen naar een groots verleden te Assebroek en te Oostkamp.

In Brugge valt er dan nog wat Noordfranse kleur te signaleren met de orgels van de O.L.Vrouwkerk en de St-Walburgakerk, beide gecreëerd door Corneille Cacheux uit Atrecht (Arras).

Het profiel dat Jacobus van Eynde in Brugge tekende werd in de tweede helft van de 18de eeuw in en rondom deze stad door de Berger-familie verder ontwikkeld tot een bijna regionaal gebonden stijl, waarvan als kenmerkende eigenschap naar voor treedt : een soliede doch wat boerse en ruwe klankgeving, weliswaar in soms elegant aandoende orgelmeubels. De meeste bewaarde werken van de Berger's zijn in en rond Brugge geconcentreerd, b.v. Oedelem (enkel nog residua pijpwerk), Brugge-Sint-Pieters, het Brugs Begijnhof, Meetkerke, Zuienkerke, Bredene en Zevekote; te Blankenberge en in de Brugse Blindekenskapel is enkel een orgelfront bewaard.

Rondheid, verfijning en echte elegantie in de orgelklank van het rococo werden in West-Vlaanderen ingevoerd door de Van Peteghem's uit Gent. Hun West-Vlaamse activiteiten begonnen reeds in het midden van de 18de eeuw, onder Pieter van Peteghem en zonen (orgels bewaard te Ichtegem en Moere), en werden na de Franse Revolutie nog intenser verder gezet door de kleinzonen, nl. Pierre van Peteghem en diens zoon Maximilien, en de twee samenwerkende gebroeders Charles en Lambert-Corneille. Deze laatsten vulden het vacuum op dat in de Brugse orgelbouw was ontstaan na de dood van Dominicus Berger in 1797; en 1802 was het Bisdom Brugge bij het Bisdom Gent gevoegd, wat misschien een vlottere toegankelijkheid voor de Van Peteghem's bewerkstelligd heeft. Interessante en soms nog onbekende werken hebben we aangetroffen in Sint-Joris-ten-Distel, Brugge-Sint-Pieters, Koolkerke, Varsenare, Westkapelle (nog slechts residua), Klemsterke, Vlissegem (getransformeerd), Zevekote, Bekegem, Oudenburg (residua) en Westkerke.

Was de eerste helft van de 19de eeuw in en rond Brugge vrijwel gedomineerd door de Van Peteghem's, toch werd het werkterrein enkele keren betreden door twee regionaal werkende orgelmakers, nl. Charles-Louis van Houtte uit Waregem, wiens werken zich in kwaliteit kunnen meten met deze van Van Peteghem, en Pieter Loncke uit Hoogstade die evenwel niet als een eersterangs-orgelmaker moet worden aanzien.

Ch. van Houtte is aan het werk geweest te Ramskapelle, Houtave, Stene en in de Oostendse voormalige capucijnenkerk, en P. Loncke te Hoeke en Lapscheure. Het is in de tweede helft van 19de eeuw dat men terug kan gewagen van een echte Brugse orgelbouwsstijl, met Louis Benoit Hooghuys als spilfiguur. Terwijl overal elders in Vlaanderen veel orgelambachtelijke principes afglijden naar twijfelachtige en on-organische structuren, hoofdzakelijk wegens de concurrentiestrijd onder de romantici, weet Hooghuys zijn ontplooiing te vinden vanuit de neobarokke of neogotieke esthetiek van het kerkmeubilair, die vooral gestimuleerd werd door de te Brugge gevestigde engelsman John Sutton. Oude vormen worden nieuw leven ingeblazen met bijvoorbeeld het koordoksaalorgel in de St-Jacobskerk te Brugge, het neogotische orgelbuffet in de St-Gilliskerk in dezelfde stad, het orgel met zwaluwnestdoksaal te Vivenkapelle, het orgel op het curieuze assymetrisch opgestelde doksaal te Loppem, en het merkwaardig sterk op de barok geënte dispositiepatroon te Dudzele waar naast een neobarok pedaalwerk en een vrij goed uitgebouwde mixtuurbezetting, zelfs noviteiten als de septiem-aliquot werden ingevoerd: in onze gewesten is men zelfs in het rococo nooit aan zo verregaande experimenten toe gekomen. Niettemin scheen Hooghuys ook te kunnen inspelen op de mode van de dag met orgels als dat te Oostende-Hazegras, net zoals zijn Roeselaarse tijdgenoot Philippe Forrest dit met volle overtuiging van een romantisch denkend kunstenaar deed met zijn orgel te Eernegem; bij Forrest echter vergeleed dit romantisch denken en inspelen op de nieuwe trends regelmatig in orgelbouwkundige schuinloperij, zoals we moesten constateren te Snellegem. Ook Hooghuys ontkwam soms niet aan die ziekte, maar dan vooral bij verbouwingen en transformaties (zie als voorbeeld het niet bijster geslaagd werk in de Brugse St. Annakerk).

Oorlogsgeweld heeft in beide beschreven arrondissementen onherstelbare verliezen aangericht. In de oorlog van 1914-18 werden niet nader bekende orgels verwoest te Mannekensvere, Sint-Pieters-Kapelle en Schore; verder een Van Peteghem-orgel te Middelkerke, een Van Houtte-orgel te Westende, een van P. Loncke te Lombardzijde, van L.B. Hooghuys te Slijpe, van Ch. Anneessens te Torhout en van Fr. Loncke te Leffinge. De oorlog van 1940-45 verwoestte een Van Peteghem-orgel te Oostkerke, een onbekend orgel te Zeebrugge, een van L.B. Hooghuys te Moerkerke, van Fr. Ureel te Sint-Andries en tenslotte twee J. Anneessens-orgels te Sint-Michiels en te Torhout (althoewel die laatste twee niet als een groot verlies moeten beschouwd worden).

Alsof dit nog niet volstond, is men in de provincie West-Vlaanderen in de laatste decennia vooral druk bezig met het "aanpassen", "verbeteren" of "moderniseren" van orgels, een activiteit die zich soms in even nefaste vormen ontplooit als oorlogsgeweld, vooral wanneer het waardevolle historische instrumenten betreft.

Een enkel voorbeeldje moge volstaan : het nauwelijks honderd jaar oude orgel te Jabbeke heeft er tijdens de laatste renovatie (die dan nog als "restauratie" werd aangediend) zijn oorspronkelijk Hooghuys-klankbeeld volledig bij ingeschoten. Het nut van onze inventarisatie ligt dus ook hierin, dat naast het akteren van waardevol orgelbezit, vaststellingen kunnen worden gedaan omtrent schendingen van dit orgelpatrimonium en omtrent het ontbreken van een regionaal beleid terzake, zodat de lezer van dit boek er toe aangezet moge worden mee waakzaam te zijn om een correcte bewaring van dit onderschatte bezit te helpen waarborgen.

Aan de gebruikers van ons werk kunnen we verder nog signaleren dat de prospectie in twee periodes is geschied : deels in 1978 (vooraleer de inventaris van het arrondissement Antwerpen werd samengesteld) en het grootste gedeelte tussen 1982-84; een en ander, b.v. de bibliografie, is wel geaktualiseerd tot eind 1985.

Van bijkomend nut was ook het feit dat er naar aanleiding van beschermingsaanvragen of restauratieaanvragen, uitvoeriger rapporten ter beschikking kwamen.

Nieuw voor het opzet van elke inventarisatiefiche is een korte nota omtrent het historisch kader en het kerkgebouw waarin het orgel zich bevindt : enig verband leggen met die omgeving leek ons zinvol.

Er past tenslotte een woord van dank aan diverse personen uit wiens dossiers, meestal opgesteld n.a.v. een restauratieontwerp, kon worden geput zowel voor historische als technische gegevens. In het bijzonder willen wij hier vermelden de heer Gabriël Loncke, die uit het werkgebied dat hij vroeger als orgelmaker zo vaak heeft betreden, interessante gegevens heeft willen bezorgen en wiens studies van de orgels te Stalhille, Oostkamp en Klemskerke ons nuttig zijn geweest. Verder zijn wij dank verschuldigd aan de heer K. D'Hooghe voor gegevens uit het dossier Brugge St-Walburga. Van wijlen E.H. Antoon Deschrevel konden historische gegevens worden gebruikt aangaande de orgels te Aartrijke en te Ichtegem.

De vele Eerwaarde Heren Pastoors die ons bereidwillig toegang hebben verleend tot doksalen en soms tot kerkarchief, mogen wij in deze dankbetuigingen niet vergeten. Blijft uiteindelijk een bijzonder woord van dank en erkentelijkheid te richten aan onze opdrachtgevers, de opeenvolgende Vlaamse Gemeenschapsministers van Cultuur, Karel Poma en Patrick Dewael, en aan onze oversten, de heer Directeur-Generaal A. Vermeulen en de heer Adviseur-Hoofd van Dienst E. Goedleven, die ons werk steeds een goed hart hebben toegedragen.

De auteurs.

BLADWIJZER

BEERNEM

Beernem, H. Moeder Gods	bladzijde 678
Beernem, St-Amandus	1
Oedelem	8
Oedelem-Oostveld	17
Sint-Joris-ten-Distel	19

BLANKENBERGE

Blankenberge, St-Antonius	25
Blankenberge, St-Rochus	36
Uitkerke	39

BRUGGE (Centrum)

Brugge, Christus Koning	50
Brugge, Heilige Familie	678
Brugge, Heilige Maria Magdalena	52
Brugge, Onze Lieve Vrouw	61
Brugge, St-Anna	73
Brugge, St-Gillis A. doksaalorgel	84
B. koororgel	92
Brugge, St-Jacob	95
Brugge, St-Jozef	110
Brugge, St-Paulus (hulpkapel)	678
Brugge, St-Pieter	112
Brugge, St-Salvator A. doksaalorgel	120
B. koororgel	157
Brugge, St-Walburga	159
Brugge, Begijnhof	181
Brugge, Heilig Bloed (kapel)	186
Brugge, O.L.Vrouw van Blindekens (kapel)	189

BRUGGE (Randgemeenten of wijken)

Assebroek, O.L.Vrouw Onbevlekt Ontvangen	159
, O.L.Vrouw ten Hemel Opgenomen	678
, St-Catharina	199
, St-Jozef & St-Christoffel	678

Dudzele	201
Koolkerke	209
Lissewege	216
Male	678
Sint-Andries, St-Andries	242
, St-Bavo	249
, St-Willebrord	678
Sint-Kruis, Heilig Kruisverheffing	251
, St-Franciscus (Dampoort)	255
Sint-Michiels, St-Godelieve	678
, St-Michiel	257
Steenbrugge, H. Hart (abdijs)	260
Vossensteert, St-Lutgardis	678
Zeebrugge, St-Donatianus	265
, O.L.Vrouw Ster der Zee	678
Zwankendamme, St-Leo de Grote	678

DAMME

Damme	268
Hoeke	276
Lapscheure	281
Moerkerke, St-Dionysius	285
, St-Rita	678
Oostkerke	288
Sijsele	292
Vivenkapelle	295

JABBEKE

Jabbeke	301
Snellegem	308
Stalhille	314
Varsenare	332
Zerkegem	342

KNOKKE-HEIST

Duinbergen	678
Heist	347
Knokke, Heilig Hart	350
, St-Margaretha	354
Ramskapelle	367
Westkapelle	373

OOSTKAMP

Hertsberge	382
Moerbrugge	388
Oostkamp A. doksaalorgel	390
B. kobrorgel	398
Ruddervoorde, St-Eligius	399
, St-Godelieve	404
Waardamme	406

TORHOUT

Torhout, De Goede Herder	678
, Maria Assumpta	678
, St-Henricus	409
, St-Jan Bosco	410
, St-Jozef Arbeider	678
, St-Pieter's Banden	412
Wijnendale	417

ZEDELGEM

Aartrijke	419
Loppem	432
Veldegem	439
Zedelgem, St-Eligius	441
, St-Laurentius	443

ZUIENKERKE

Houtave	452
Meetkerke	458
Nieuwmunster	472
Zuienkerke	474

Arrondissement OOSTENDEBREDENE

Bredene-aan-zee, St-Theresia	678
Bredene-dorp, St-Rikiers	482
Bredene, wijk 'Molendorp' of 'Sas Slijkens'	488

DE HAAN

De Haan-aan-zee	491
Klemskerke	492
Vlissegem	502
wijk 'Vosseslag' of 'De Heide'	507
Wenduine	509

GISTEL

Gistel	514
Moere	518
Snaaskerke	524
Zevекote	526

ICHTEGEM

Bekegem	532
Eernegem	540
Ichtegem	551

MIDDELKERKE

Leffinge	564
Lombardzijde	567
Mannekensvere	569
Middelkerke, St-Willibrordus	572
, kapel St-Theresia	678
Schore	575
Sint-Pieters-Kapelle	577
Slijpe	579
Westende-dorp	581
Westende-aan-zee, St-Theresia	583
Westende-aan-zee, hulpkapel Het Cenakel	678
Wilskerke	585

OOSTENDE

Mariakerke, O.L.Vrouw der Duinen	590
, O.L.Vrouw Koningin	594
Oostende, Heilig Hart	596
, St-Godelieve	678
, St-Jan	599
, St-Jozef	606
, St- Petrus & Paulus	610
, succursale St-Franciscus (ex-capucijnen)	621
, wijk Hazegras, O.L.Vr.Onbevlekt Ontvangen	629
, wijk Konterdam, St-Catharina	636
, wijk 'Opex' of 'Vuurtoren', St-Antonius	638
Raversijde	640
Stene, St-Anna	641
, St-Franciscus van Assisië	646
Zandvoorde	653

UDENBURG

Ettelgem	657
Oudenburg	663
Roksem	670
Westkerke	672

Lijst van kerken zonder pijporgel	678
-----------------------------------	-----

GEMEENTE, WIJK OF GEHUCHT		BEHOORT TOT DE ADMINISTRATIEVE ENTITEIT :	
(arr. Brugge	arr. Oostende)	(arr. Brugge	arr. Oostende)
Aatrijke	zie onder	Zedelgem	
Assebroek	.....	Brugge	
Beernem	.....	Beernem	
Blankenberge	.....	Blankenberge	
Brugge	.....	Brugge	
	Bekegem		Ichtegem
	Bredene		Bredene
Damme	.....	Damme	
Dampoort (Sint-Kruis)	.....	Brugge	
Dudzele	.....	Brugge	
Duinbergen	.....	Knokke-Heist	
	De Haan		De Haan
	De Heide (Klemskerke)		De Haan
	Eernegem		Ichtegem
	Ettelgem		Oudenburg
	Gistel		Gistel
Heist	.....	Knokke-Heist	
Hertsberge	.....	Oostkamp	
Hoeke	.....	Damme	
Houtave	.....	Zuienkerke	
	Ichtegem		Ichtegem
Jabbeke	.....	Jabbeke	
Knokke	.....	Knokke-Heist	
Koolkerke	.....	Brugge	
	Klemskerke		De Haan
	Konterdam		Oostende
Lapscheure	.....	Damme	
Lissewege	.....	Brugge	
Loppem	.....	Zedelgem	

	Leffinge	Middelkerke
	Lombardzijde	Middelkerke
Male (Sint-Kruis)	Brugge	
Meetkerke	Zuilenkerke	
Moerbrugge	Oostkamp	
Moerkerke	Damme	
	Mannekensvere	Middelkerke
	Mariakerke	Oostende
	Middelkerke	Middelkerke
	Moere	Gistel
	Molendorp	Bredene
Nieuw-Insten	Zuilenkerke	
Oedelem	Beernem	
Oostkamp	Oostkamp	
Oostkerke	Damme	
Oostveld (Oedelem)	Beernem	
	Oostende	Oostende
	Opex	Oostende
	Oudenburg	Oudenburg
Ramskapelle	Knokke-Heist	
Ruddervoorde	Oostkamp	
	Raversijde	Oostende
	Roksem	Oudenburg
Sijsele	Damme	
Sint-Andries	Brugge	
Sint-Joris-ten-Distel	Beernem	
Sint-Kruis	Brugge	
Sint-Michiels	Brugge	
Sint-Pieters-op-de-dijk	Brugge	
Snellegem	Jabbeke	
Stalhille	Jabbeke	
Steenbrugge	Brugge	
	Sas-Slijkens	Bredene
	Schore	Middelkerke
	Sint-Pieters-Kapelle	Middelkerke

	Slijpe	Middelkerke
	Snaaskerke	Gistel
	Stene	Oostende
Torhout	Torhout	
Uitkerke	Blankenberge	
Varsenare	Jabbeke	
Veldegem	Zedelgem	
Ver Assebroek	Brugge	
Vivenkapelle	Damme	
Vossensteert	Brugge	
	Vlissegem	De Haan
	Vosseslag	De Haan
	Vuurtoren	Oostende
Waardamme	Oostkamp	
Westkapelle	Knokke-Heist	
Wijnendale	Torhout	
	Wenduine	De Haan
	Westende	Middelkerke
	Westkerke	Oudenburg
	Wilskerke	Middelkerke
Zedelgem	Zedelgem	
Zeebrugge	Brugge	
Zerkegem	Jabbeke	
Zuierenkerke	Zuierenkerke	
Zwankendamme	Brugge	
	Zandvoorde	Oostende
	Zevekote	Gistel

TOELICHTING BIJ DE TECHNISCHE BESCHRIJVINGEN

- + *Cursief getypt* = citaten van teksten of inscripties, in de schrijfwijze zoals ze aangetroffen werden op b.v. pijpen of binnenin het orgel.
- + Bij § Dispositie :

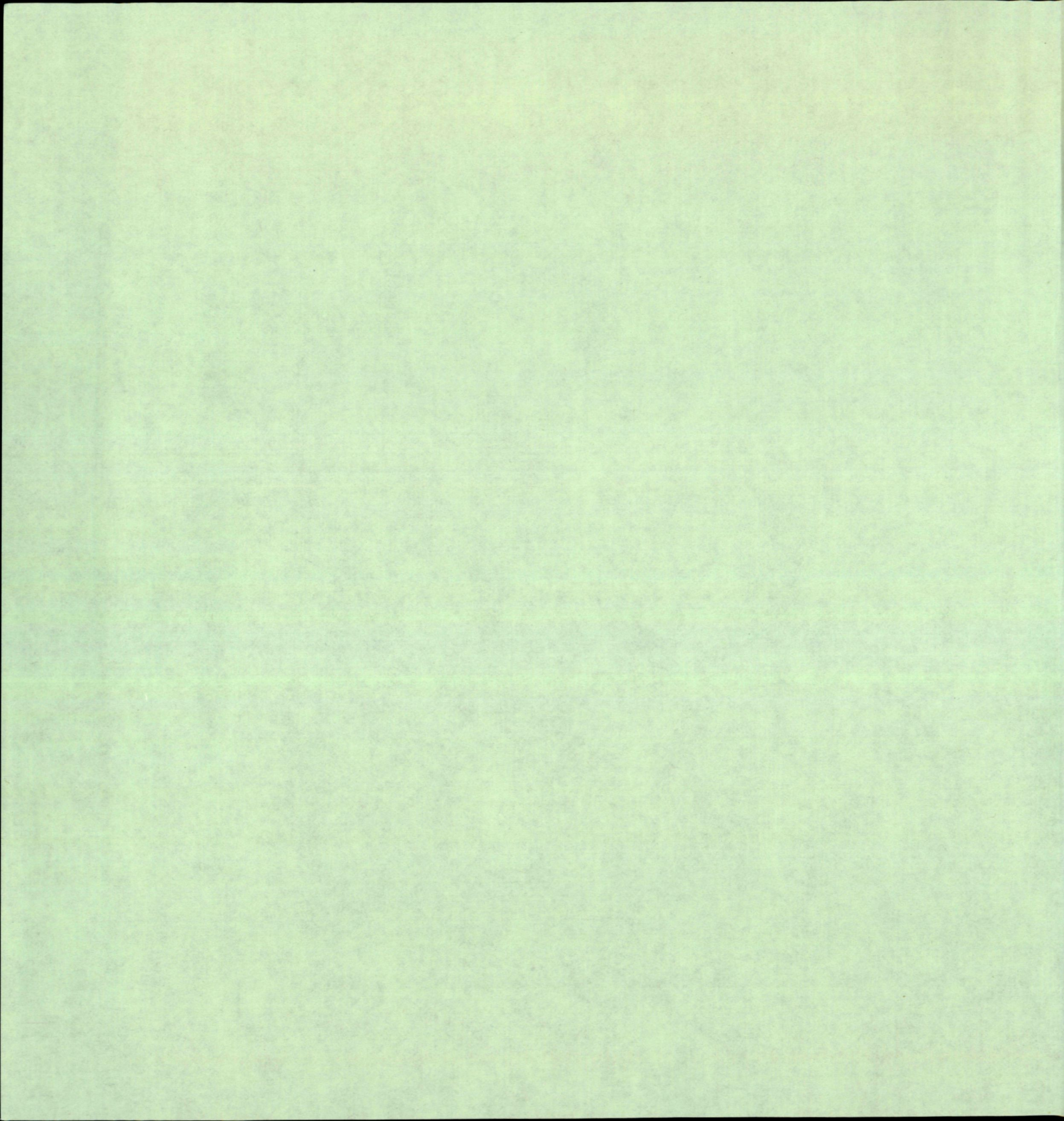
Er werd in vele gevallen getracht bij de registeropstelling typografisch dezelfde schikking te gebruiken als die aan de klaviatuur (de registerknoppen worden voorgesteld hetzij door een O, 'hetzij door getallen); voor de musicus-organist kan dit een verhelderende visualisering betekenen.
- + Bij § Pijpwerk :
  - de registers worden opgesomd in de volgorde waarin ze op de windlade geplaatst zijn.
  - "14 + 14 roergedekte" b.v., betekent dat er 14 roergedekte pijpen aan de ene kant van de windlade staan en 14 aan de andere kant (of in het geval van een gedeelde lade : 14 op de ene lade en 14 op de andere).
  - voor de registerbenamingen wordt steeds de schrijfwijze gebruikt zoals ze op het desbetreffend instrument werd aangetroffen.

Voor een verklaring van technische termen (expression, pijpstok, opgeworpen labium, overblazend e.d.m.) kan verwezen worden naar naslagwerken als b.v. A.J.Gierveld & H.Brink, *Inleiding tot de orgelbouw*, uitg. Nederlandse Gereformeerde Organisten Vereniging.

Administratieve entiteit BEERNEM

Arrondissement BRUGGE

Gemeente BEERNEM

Parochiekerk SINT-AMANDUS

KERK

De oorspronkelijke kerk werd, na verwoesting tijdens de godsdienstoorlogen, ca. 1644 hersteld en veranderd. In 1837 werd het gebouw vergroot en gewijzigd. In 1900-1902 werd een dermate ingrijpende verbouwing doorgevoerd, dat van de oorspronkelijke gotische architectuur nagenoeg niets meer te herkennen is.

=====

ORGEL

Auteur instrument : P.Ch. & Max. van Peteghem (vader & zoon)/ Gent.

Bouwjaar : 1852.

Herstellingen en wijzigingen :

- 1887, Louis-Antoine Hooghuys / Brugge.
- 1903, Aimé Hooghuys / Brugge.
- 1921, Jules Anneessens / Menen.

Laatste onderhoud : A. Joris / Hasselt (begin februari 1977).

INSTRUMENTDispositie

Gr. Org. Violon, Flûte 4, Fourniture 4r, Trompette 8, Bourdon 16, Cornet 4r, Montre 8, Prestant 4, Bourdon 8, Doublette 2.

Reciet Basson-Hautbois 8, Doublette 2, Voix Céleste, Bourdon 8, Principal 8, Nasard 3, Flûte 4, Salicional.

- Gr.Org. op Ped./ Kl.Org. op Ped./ Klein op Groot orgel.
- Zwelkas (balanstrede).
- Tremolo.

Manuaalomvang : C - f'''

Pedaalomvang : C - f'

PijpwerkGroot Orgel

+ nota : 23 oude frontpijpen van Van Peteghem (zowel van Montre 8

als van Prestant 4) staan thans binnenin de kast;
tamelijk hoog loodgehalte, spitslabia, waren in origine met
tinfoolie bekleed.

Cornet : 5 koren; nog in het originele bankje van Van Peteghem;
8' gedekt; hoger tingehalte dan gewoonlijk bij Van Peteghem,
reeds modernistischer van factuur; overal zijn (niet-originele)
stemsleuven in getrokken; het tertskoor is stom gemaakt
(bovenlabia ingedrukt).

Montre 8 : in origine vermoedelijk slechts discant (of gecombineerd
met de bas van een ander register), thans volledig uitgebouwd;
29 metalen pijpen in de discant, baspijpen in grenenhout
(Anneessens?).

Prestant 4 : 44 originele pijpen op de windlade; de overige hebben in
het front gestaan.

Bourdon 8 : groot oktaaf in eik, 6 pijpen hiervan staan in het midden,
ze zijn bijgewerkt door Hooghuys of mogelijks helemaal van
Hooghuys (aan de zijkant baardjes + onderaan een soort kaste-
baardjes); 2 maal 4 pijpen staan terzijde, aangeschroefde
voorslagen; het metalen pijpwerk is van Van Peteghem, gedekt
met hoeden, zonder roeren.

Doublette 2 : volledig op de windlade; overal zijn er expressions
ingesneden (wegens het ophogen van de toon).

Violon (8) : nieuw (Anneessens); in de bas staan 12 oudere tinnen
pijpen, met voeten in hoger loodgehalte, de baarden ervan zijn
afgeknipt en rol- en zijbaarden zijn toegevoegd, op deze plaats
is het pijprooster gewijzigd.

Flûte 4 : Van Peteghem; 10 gedekten, verder 26 roergedekten (tamelijk
lange roeren) en 17 wijde open fluit-pijpen.

Fourniture : in tegenspraak met het registernaamplaatje slechts
3 koren, waarvan thans ook het hoogste verdwenen is;
gebaseerd op 1', 2/3' en (1/2'), met repetities op cis°,
cis', g' en cis".

Trompette 8 : klassieke Van Peteghem-factuur; schalbekers met blikken
onderstukken en loden bovenstukken; rond geslagen lepels;

nog originele tongen; overal werden later expressions in gesneden (Anneessens).

laatste sleep : in origine wellicht een Clairon 4 bas & Hautbois (?) 8 sup.; thans Bourdon 16 waarvan de kleinste pijpen op de windlade staan en de grootste afgevoerd zijn via lange pneumatiek-conducten; de 28 grootste zijn in eik en staan terzijde (Hooghuys?).

Reciet

Principal 8 : is een originele Flûte traversière van Van Peteghem, tessituur c°-f'''; het groot oktaaf is een toevoeging van Anneessens, grenenhouten pijpen; verder 12 eiken open pijpen met vierkantige voeten, de stemschuiven werden vernieuwd; de 30 kleinste in metaal, met halfronde bovenlabia, er werden later expressions in getrokken.

Bourdon 8 : Van Peteghem; 18 houten baspijpen, zeer enge mensuur, gespijkerde voorlagen; verder 36 metalen gedekten met verschuifbare hoeden; enge mensuur.

Voix Céleste : nieuw, Anneessens.

Salicional : id.

Flûte 4 : 13 gedekten met verschuifbare hoeden, verder 24 roergedekten (lange roeren) en 17 zeer wijde open fluiten.

Doublette 2 : Van Peteghem; volledig op de lade; thans zijn overal expressions in gesneden.

Nasard 3 : 6 gedekten met verschuifbare hoeden, 29 roergedekten (cfr. fluit 4) en 18 open fluiten (minder wijd dan fluit 4').

open plaats : was Fourniture 3r ; pijpwerk verdwenen.

Basson-Hautbois 8 : nieuw, Anneessens.

Windladen

Gr.Org.

- originele Van Peteghem-lade; is thans onderaan volledig doorprikt; onderaan is tevens een schokbreker aangebracht.

- in de ventielkast volgende inscripties :

- *Fait & Placé par*
P : Van Peteghem
père
en 1852
- *restauré par Louis Hooghuys, aîné*
rue de la monnaie 13
a Bruges l'an 1887
- *ergens terzijde*
Ruysschaert Emiel
Assebroeke 1948

Reciet

- lade van Hooghuys; gepneumatiseerd door Anneessens.

Klaviatuur

- thans een vrijstaande speeltafel, Anneessens.

Tractuur

- nieuw, Anneessens.

Windvoorziening

- magazijnbalg.

ORGELKAST

- thans een stijlloos gedeeld buffet met houten sierpijpen,
van Anneessens.
- enkele uitbreidingen staan buiten de kasten.

HUIDIGE TOESTAND

instrument : in verval.
meubel : in verval.
onderhoud : beperkt.
datum prospectie : febr. 1977.

Bijlage : Bibliografie.

Beernem, Sint-Amandus

BIBLIOGRAFIE

- 1) G.F.Tanghe, kanonik : "Parochieboek of historie van Beernem", Brugge, 1862.

Blz. 47 : *Binnen het jaer 1852, wierd een nieuw orgel geplaatst, gemaakt door M. Maximilianus van Peteghem te Gent, ter vervanging van het oude, dat voortkwam uit de abdy van St.Trudo te Brugge⁽¹⁾, en hedendaegs nog bestaet in de nieuwe kerk van Maria-aeltre.*

(1) Waerschyndlyk was dit orgel, hetwelk in 1784 gekocht wierd, het eerste dat in de kerke van Beernem speelde.

Nota : De datum 1784 kan bezwaarlijk de datum van aankoop zijn; de St-Trudoabdij te Brugge werd pas tijdens de Franse Overheersing opgeheven, in 1797 werden haar goederen verkocht.

(P. Roose : "Geschiedenis van de orgels in de Sint-Trudo-abdij van Brugge, 1567-1953.", in 'Orgelkunst' VIII^ojg. nr.1, maart 1985, blz. 20-26.)

- 2) Alf. Ryserhove : "Beernem, een heemkundige studie", Drukk.-Uitg. M.De Prest-Martens, Bloemendaalstraat 153-155, Beernem, 1949.

Blz. 130 : *In 1852 werd een nieuw orgel geplaatst, gemaakt door M. Maximilianus Van Peteghem, uit Gent, in vervanging van het oude, dat afkomstig was uit de abdy van St-Trudo te Brugge, en dat in 1784 door de kerk van Beernem aangekocht werd (34). "Waarschyndlyk, zegt Tanghe, was dit orgel het eerste dat in de kerke van Beernem speelde ..." (35).*

Na 1852 verhuisde het oude instrument naar de nieuw opgerichte kerk van het naburige Maria-Aalter (Bisdóm Gent), waar het zich thans nog bevindt (36). Het nieuwe orgel van Beernem werd in 1887 nagezien en verbeterd door Louis Hooghuyts van Brugge. In 1903 onderging het herstellingen vanwege Aimé Hooghuyts. En in 1921 werd het andermaal vernieuwd door Jules Anneessens-Tanghe, uit Meenen; de onkosten bedroegen 19.298,50 fr. (37).

(34) Kerkrekening van 1784.

(35) Tanghe, blz. 47, voetnota.

(36) Tanghe, blz. 47.

(37) Liber Manualis van de pastorijs.

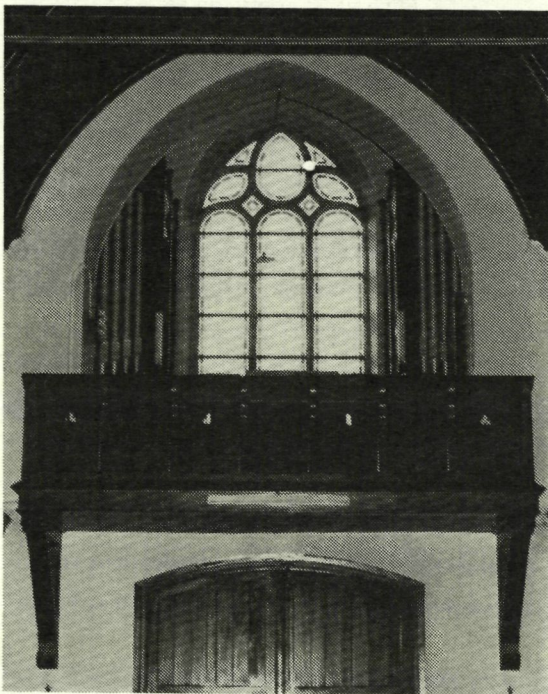

- 3) "Orgels - Werken / uitgevoerd door Jules Anneessens - Menen / 1905-1948." (Brochure uitgegeven in eigen beheer door firma Anneessens / Menen.)

Beernem wordt vermeld op

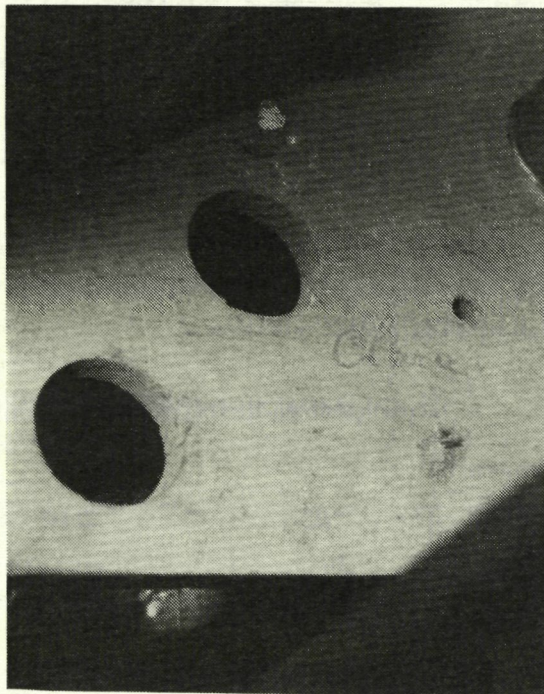
- lijst "Vernieuwde en herstelde orgels"
- lijst "Electrische ventilatoren".

**BEERNEM,
SINT-AMANDUS**

Doksaal met orgel

Inscriptie "Claron" door Van Peteghem

Administratieve entiteit BEERNEM

Arrondissement BRUGGE

Gemeente OEDELEM

Parochiekerk SINT-LAMBERTUS

KERK

De barokke kerk uit 1629-30 vervangt een XIIde-eeuws romaans kerkje dat in 1578 door de watergeuzen was platgebrand, en waarvan nog veldstenen muurresten in de koorafsluiting bewaard bleven. In 1836 werd het ganse gebouw grondig gerestaureerd en verbouwd. In mei 1940 werd de kerk geteisterd door een bombardement; in 1951 werd ze hersteld.

=====

ORGEL

Auteur oorspronkelijk instrument : A.J. Berger / Brugge

(auteurschap toe te schrijven op basis
van typerende inscripties op pijpwerk).

Bouwjaar : 1756-1757.

Wijzigingen :

- 19de e., eerste wijzigingen in romantiserende trant (Hooghuys ?).
- 1907, grondige transformatie door Th. Delmotte / Doornik.
- 1921, herstelling door J. Geerts / Assebroek.
- 1927, herstelling wegens beschadiging door brand,
door C. de Paepe / Brugge.
- 1941, voorlopige herstelling van oorlogsschade
door J. Loncke / Esen.
- 1950, totale ombouw door J. Loncke / Esen,
met behoud van meubel en een gedeelte pijpwerk.

Onderhoud : Loncke Orgelbouw p.v.b.a. / Kortemark-Zarren.

INSTRUMENTDispositieGr.Org.

Gedekt 16

Prestant 8

Reciet

Fluit 8

Wilgenpijp 8

Ped.

Open bas 16

Gedektbas 16

Basviool 8	Zweving 8	Fluitbas 8
Holpijp 8	Dwarsfluit 4	Gedekt 8
Oktaaf 4	Nazaard 2 $\frac{2}{3}$	Fluit 4
Gedekte fluit 4	Veldfluit 2	Voetw.-I
Vulwerk 3 k	Terts 1 $\frac{3}{5}$	Voetw.-II
Norm.kopp. II-I	Cymbelstem 3 k	
Okt.kopp. II(16)-I		

- gewone registratie & vrije combinatie.
- druktoetsen P - MF - Tutti - Afsteller - Reg. - Vr. reg.
- balanstrede zwelkast.
- tremulant.

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - f'

Pijpwerk

Gr.orgel

- nieuw pijpwerk (spotted metaal), behalve :

Bourdon 16 : 19de-eeuws pijpwerk.

Basviool 8 : vermoedelijk van Delmotte.

Fluit 4 : Berger; op de C-pijp staat *fluyte Oedelem 1756* ;
de grootste zijn gedekt, verder 15 open pijpen, de 2
kleinste zijn nieuwe aanvullingen; het oud pijpwerk is
met behulp van bolusverf gesoldeerd en heeft korte
labium-inritsing.

Holpijp 8 : daterend van eind 19de e. of van Delmotte.

Reciet

- ouder dan 1950 zijn

Dwarsfluit 4 : Delmotte ?

Fluit 8 : Delmotte ?

Nazaard : de bas bestaat uit oude tinnen frontpijpen die later
met hoeden gedekt werden, opgeworpen labia (enkele met ronde,
enkele met spitse bovenlabia); verder 9 roergedekten in
flesvorm; de overige zijn wijde conische (niet homogeen).

Terts : ingekorte oude pijpen, hoog loodgehalte, zelfde factuur als Nasard; er staan enkele vreemde tussen;
 op pijp nr. 26 staat C* *Cornet Oedelem 1756.*
 Cymbelstem 3 k : ongeveer volledig oud; zware pijpen, vaardig gesoldeerd, gehamerd metaal, lichte kernprikjes;
 op de C-pijp van het 1'-koor staat *Fourniture Oedelem 1757.*

Pedaal

- de Gedekt 16 bestaat uit pijpwerk waarvan de factuur ongeveer met de romantische bouwwijze overeenstemt (Hooghuys ?).
- er is ook nog een kleine hoeveelheid ouder pijpwerk (1757?) verwerkt; de rest is nieuw.

Windladen

- Gr.org. : lade van Delmotte.
- Reciet : nieuwe lade, of lade van Delmotte die grondig vernieuwd werd.

Traktuur & Klaviatuur

- electro-pneumatisch systeem.
- vrijstaande speeltafel.

ORGELKAST

- heden rest enkel nog het oude front uit 1756, met zijwanden; daarachter staat het huidige orgel in nagenoeg open opstelling.
- het oude prospect is erg getransformeerd, vooral in de voet.

HUIDIGE TOESTAND

- instrument : normaal.
- meubel : begin van verval.
- onderhoud : normaal.

datum prospectie : februari 1977

In bijlage : ARCHIVALIA en BIBLIOGRAFIE

OEDELEM, Sint-Lambertus.

ARCHIVALIA

1) Liber Memorialis

Parochia S^t.Lamberti
in Oedelem

(begonnen in het jaar 1900, onder pastoor De Cuypere).

blz. 8 :

Orgel 1907. In dezelfde maand begon M. Delmotte zoon van Doornike, den nieuwen orgel te placeeren in de Kerk. Hij wrocht er 6 weken aan. Hij werd ingehuldigd en gewijd door den E.H. Deken Vandermeersch den 19 Maart. Door de zorgen van den Heer Kanonik Dejaeghere is een klein deel van den ouden orgel in den nieuwen kunnen benuttigd worden en daarom heeft de Heer pastor, zonder iemands hulpe met de geringe som van 7700 fs den nieuwen orgel kunnen betalen.

Samenstel van den orgel. De samenstel van den orgel is deze 1er clavier :

56 notes

1e Bourdons 16 pieds - 2° Montre ... 8 pieds -

3e Flûte harmon. 8 p. - 4e gamb. 8 pieds

7e Doublette 2 p. 8° Fourmiture. 3-4 rangs

9e Trompette 8 pieds.

2de Clavier recit expressif 56 notes

10 Principal ... 8 pieds 11e Bourdon 8 pieds 12^e

Salicional ... 8 pieds. 13e Flûte écho 4 pieds -

14e Quinte - 15 Mixture 2 rangs.

blz. 21 :

Orgel hersteld 1921. In September 1921 werd Mr Julien Geerts, orgelmaker te Assebrouck, vestigstraat N° 19, belast met de herstelling en verbetering van het orgel der Kerk dat in heel slechten toestand verkeerde. Het werk duurde drie volle weken met vier mannen, en bedroeg 3.340 frank verdeeld als volgt, volgens voorafgaande overeenkomst :

1) Kuischen en accordeeren van het orgel fr. 950 -

2) het verzetten van twee spelen =

a) van het groot orgel op den recit

b) van recit op groot orgel

f 540 -

3) Tremelo met placement	f 750 -
4) vermaken van den expression	40 -
5) vermaken van den Blaasbalg	780 -
6) Regeleren en bijbrengen van mekanieke latjes die gebroken zijn	280 -
Totaal fr.	3.340,00

blz. 29 :

Herstel orgel. In den loop van den zomer 1927 werd het orgel hersteld door den heer Cornelis De Paepe van Brugge voor iets meer dan 20000 fr. waarop 1500 fr. nog blijven te betalen door de kerkfabriek op 6-12-1928.

Uit de diverse notities aangaande de schade door het bombardement van 1940, kan men opmaken dat de eerste herstellingen uitgevoerd werden door J. Loncke (o.m. pijpen hersteld maar nog bij den Heer Jozef Loncke - orgelmaker te Eesen bij Diksmuide / aanvaard in 1941 voor 20.000 fr. ongeveer).

Aanbesteding orgel en communiebank. In mei kregen we toelating om in aanbesteding te gaan voor het orgel en de communiebank. Het orgel werd toegewezen aan Mr Loncke van Eesen voor 253.420 fr. en de communiebank ....

Inwijding v.h. nieuw Kerkorgel. Het nieuw orgel gemaakt door Mr Jos. Loncke uit Eesen werd ingewijd onder een grote toeloop door Z.E.H. Deken Deschepper op zondag 3 dec. 1950. Ter dier gelegenheid werd een plechtig 2 st. lof gezongen van Mr Remi Ghesquiere en een orgelconcert uitgevoerd door Mr Remi Ghesquiere en Mr Albert Van Haute. De feestelijkheid verliep tot een ieders voldoening. Zie programma hierbij.

Op de toegevoegde inhuldigingsfolder van 3 dec. 1950 wordt vermeld :

Organisten : R. Ghesquière & A. Van Haute.

Samenstelling van het nieuw orgel

Het orgel is gemaakt volgens het electro pneumatiek stelsel

Dispositie

Voetwerk C-f'

Openbas 16v
Gedektbas 16v
Fluitbas 8v
Gedekt 8v
Fluit 4v

Hoofdwerk C-g'''

Gedekt 16v
Prestant 8v
Basviool 8v
Holpijp 8v
Oktaaf 4v

Zwelwerk C-g'''

Fluit 8v
Wilgenpijp 8v
Zweving 8v
Dwarsfluit 4v
Nazaard 2 ²/_{3v}

V - I
V - II

Gedekte fluit 4v
Vulwerk 3 k
norm.koppel I+II
okt.kopp. II(16)+I

Veldfluit 2v
Terts $\dot{1} \frac{3}{5}v$
Cymbelstem 3 k

Speelhulpen : gewone registratie 24 registers

vrije combinatie 24 reisterwipjes

drukknopen : P., MF., Tutti, Afsteller, Reg. V.

bascultrade voor zwelwerk / tremulant.

De onderstreepte stemmen komen nog voort uit het oud orgel van Pieter Van Peteghem 1757. Het orgel werd nieuw gebouwd rond 1905 en gedeeltelijk vernield bij het bombardement in 1940.

Het werd nieuw gebouwd met ingebruikneming der nog dienstbare delen door de Firma Jos. Loncke & Zonen, orgelbouwers te Esen, West-Vlaanderen.

Werken in uitvoering : Londerzeel (Dekanale kerk), Nazaret (Dekanale kerk), Loochristi (Dekanale kerk).

Uit een kerkinventaris, opgesteld in 1970 :

XI Orgel

In 1907 januari, grondig vernieuwd door Delmotte en zoon van Doornik.

Gewijd 19-3-1908. Een klein deel van 't oud orgel is er in verwerkt.

Kost 7.700 fr, door eigen middelen betaald ten tijde van pastoor De Cuypere. Hersteld in 1921 door Julien Geerts uit Assebroek, met bijvoeging van Tremolo en andere grote herstellingen : 3.440 fr.

In 1927 : 2° herstelling, door brand in 1927 waren enkele pijpen gesmolten.

Uitgevoerd door Cornelis-De Paepe uit Brugge 20000 fr.

In 1949 werd het orgel helemaal hersteld door Loncke uit Esen voor

253.420 fr. Zekere stemmen gedekt 8v, gedekt 16v, holpijp 8v, nazaard

$2 \frac{2}{3}v$, Terts zijn de stemmen afkomstig uit het oud orgel van Pieter Van Peteghem, in 1757. De orgelkast in renaissance, dagtekent ook uit die tijd.

Afsluiting van 't hoogzaal in smeedijzer werd gemaakt in 1885.

Het centrale deel werd gemaakt in 1923 bij de verbreding van 't hoogzaal door Vital Beuselinck, kunstsmid te Oedelem-Zeldonck.

- 2) Uit de notitieboeken van wijlen orgelbouwer Jozef Loncke :
(gegevens ons medegedeeld door de heer Gabriël Loncke)

Oedelem

<u>Voor</u>	<u>Na</u>
Hoofdwerk	
Bourdon 16	Gedekt
Montre 8	Prestant 8
~~Flûte harm. 8~~	Wilgenpijp 8
Gamba 8	Holpijp 8
Bourdon 8	Oktaaf 4
Prestant 4	Flûte 4
Flûte 4	Zwegel 2
Doublette 2	Sesquialter 2k
Fourniture 4k	Vulwerk
Reciet	
Flûte 8	Fluit
Salicional 8	Gamba 8
Bourdon 8	Zweving 8
Voix céleste 8	Fluit 4
Nazard 2 $\frac{2}{3}$	Nazard 2 $\frac{2}{3}$
Flageolet 2	Veldfluit 2
Flûte pedale	

BIBLIOGRAFIE

a. Over een voormalig orgel :

D. Verstraete : "De kerk van Oedelem in de 17e eeuw", in
Jaarboek 1967, nr. 2, van de Heemkundige Kring 'Bos en Beverveld',
blz. 120 :

Bezoeken door deken Kerremans, 1691-1714.

... Er was een orgel, maar het was kapot en kon niet meer spelen (dit orgel
werd in 1663 in orde gebracht, na de grote veranderingen (d.i. aan de kerk),
door Charles Monnijn).

b. Over het huidig orgel :

- 1) Een werklijst van Th. Delmotte / Doornik (gepubliceerd in een
inhuldigingsprogramma van 1909) vermeldt :

Oedelem - 2 cl. ped.sep. 18 j.

- 2) "Orgels - Werken / uitgevoerd door Jules Anneessens - Menen /
1905-1948", brochure uitgegeven in eigen beheer door firma

Anneessens / Menen.

Oedelem wordt vermeld op de lijst "Elektrische ventilatoren".

- 3) A. Deschrevel : "Overzicht van de orgels gebouwd door wijlen Jozef Loncke", in 'De Praestant' VIII^ojg., 1959, zie blz. 59, 1950 - Oedelem, ombouw orgel Delmotte, 17 sp., 2 kl., ped.
-

OEDELEM, SINT-LAMBERTUS

Portaal en orgelkast

Administratieve entiteit BEERNEM

Arrondissement BRUGGE

Gemeente OEDELEM Wijk OOSTVELD

Parochiekerk SINT-PETRUS

KERK

Bakstenen gebouw in traditionele stijl; daterend van ca. 1941.

De voormalige kerk was in 1940 door oorlogshandelingen afgebrand.

=====

ORGEL
Auteur instrument : Jos. Loncke / Esen.

Bouwjaar : 1942.

Onderhoud : Loncke Orgelbouw p.v.b.a. / Kortemark-Zarren.

INSTRUMENTDispositie

<u>Gr.Org.</u>	<u>Reciet</u>	<u>Ped.</u>
Gedekt 16	Roerfluit 8	Gedektbas 16
Prestant 8	Wilgenpijp 8	
Gemshoorn 8	Principaal 4	
Blokfluit 4	Zwegel 2	
Vulwerk 3 k	Sesquialter 2 k	

- koppelingen Voetw.-I, Voetw.-II, I-II.

- zwelkasttrede.

- vaste combinaties P - MF - T / af.

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - f'

Andere technische gegevens

- pijpwerk integraal van Loncke; open opstelling.

- pneumatische traktuur.

- vrijstaande speeltafel.

HUIDIGE TOESTAND
Begin van verval.

BIBLIOGRAFIE

- 1) a. 'De Schalmei', I°jg., nr. 2, Gent 1946;
blz. 13 : vermelding van de nieuwbouw door Loncke.
b. Jos. Loncke : "Geschiedenis van een orgelbouwer", dl. III,
in 'De Schalmei', I°jg., nr. 5, Gent 1946;
blz. 24, op de werklijst van Jozef en Pieter Loncke :
1942, Oostveld, 12 sp., 2 klav., afz. ped.
  - 2) A. Deschrevel : "Overzicht van de orgels gebouwd door wijlen
Jozef Loncke", in 'De Praestant', VIII° jg., 1959, blz. 58-60;
vermelding "1942 - Oostveld - nieuw, 12 sp., 2 kl. & ped."
  - 3) "Orgels - Werken, uitgevoerd door Jules Anneessens / Menen /
1905-1948" (brochure uitgegeven in eigen beheer door firma
Anneessens / Menen).
Oostveld wordt vermeld op de lijsten
- Okkasie-orgels
- Elektrische ventilatoren.
Deze gegevens hebben betrekking op het orgel dat zich in de
oude kerk bevond; deze kerk werd door oorlogsfeiten in 1940
verwoest.
-

datum prospectie : februari 1977.

Administratieve entiteit BEERNEM

Arrondissement BRUGGE

Gemeente SINT-JORIS-TEN-DISTEL

Parochiekerk SINT-JORIS

KERK

Gebouw uit 1837, in klassicistische stijl;
hersteld na de eerste wereldoorlog.

ORGEL

Auteur instrument : P.Ch. van Peteghem / Gent.

Bouwjaar : 1832.

Van Peteghem benutte overwegend pijpwerk alsook een windlade
die van een ouder orgel (midden 18de e.) afkomstig waren;
de herkomst van dit oudere materiaal is niet bekend.

Auteur transformatie : firma J.Loncke & Zonen / Esen; ca. 1960.

INSTRUMENT

Dispositie

O Prestant 4	Gedekt 8	O
O Klein kornet 3k	Fluit 4	O
O Octaaf 2	Vulwerk 3k	O
O Kromhoorn 8 bas	Kromhoorn 8 disk.	O
□ (open registergat)	(open registergat)	□

manuaalomvang : C - f'''

geen pedaal

Pijpwerk

- + Front : Van Peteghem; pijpwerk van hoog loodgehalte, met
tinfoolie bekleed (schilfert af); originele kernprikken.
- + Binnenpijpwerk :
  - het hierna als "oud" aangeduid pijpwerk dateert van het midden

van de 18de e.; het is dunwandig.

- de toonhoogte is waarschijnlijk opgetrokken.

Prestant 4 : 32 pijpen (oud) op de windlade, de overige (Van Peteghem) in het front; de grootste binnenpijp draagt de inscriptie *pers superus* ; in origine stonden er 5 prestantpijpen meer op de windlade.

Gedekt 8 : oude Bourdon; 13 pijpen in eik, voorheen aan weerszijden in de kast, door Loncke aan één zijde samengebracht, de voorslagen zijn thans aangeschroefd; verder metalen gedekten, met verschuifbare hoeden, d.m.v. krijtlijm gesoldeerd, fijne naden, ingeritste monden, enge mensuur.

Klein kornet 3k : oude Cornet; wellicht hier en daar bijgewerkt door Van Peteghem; staat op de lade; enge mensuur.

Fluit 4 : oud; volledig op de lade; enge gedekt, met verschuifbare hoeden; de 9 kleinste zijn wijde open fluiten van Van Peteghem (goed aansluitend).

Octaaf 2 : oude Doublette; volledig op de lade; er staat 1 vreemde pijp tussen (langere voet).

Vulwerk 3k : nieuw van Loncke; in spotted metaal.

Kromhoorn 8 bas & disk.: nieuw van Loncke; in spotted metaal, met koperen ringen (voor regeling van de bekerlengte); staat op de plaats van de vroegere Trompette 8 (de oude brillen ter ondersteuning van de trompetbekers zijn nog aanwezig).

Windlade

- oude lade, met veel vernieuwingen.
- merkwaardige lade-indeling : vrijwel chromatische opstelling doch met deling in c- & cis-kant in het klein oktaaf alleen.
- op de pijpstok waar de nieuwe Kromhoorn staat is een nieuwe plank aangebracht.
- ventielkast : de verenkam en de achterwand van de ventielkast zijn vernieuwd; ventielen achteraan in een stift (uitneembaar gemaakt, dit was niet zo in origine); de haakjes zijn vernieuwd; nog originele pulpeten (versleten); er zijn geen inscripties meer aan te treffen.

- de lade is onderaan beplakt met papier.
- voor Vulwerk en Kromhoorn is een nieuw rooster gemaakt.

Klaviatuur

- ingebouwd aan de prospectzijde.
- nieuw klavier met balansmekaniek (Loncke).
- de registerknopjes en naamplaatjes zijn nieuw.

Traktuur

- oud wellenbord met kleine ijzeren wellen.
- inscriptie op het wellenbord :

S. Jooris by Brugge 1832

P: V: P: fecit

Windvoorziening

- blaasbalg : nieuw, of ten vroegste van eind 19de e.
- nieuwe windkanalen (essenhout).
- conducten : thans flexibele alu-buizen.
- 19de-eeuws schokbalgje onder de lade.

ORGELKAST

- eiken meubel van 1832, in een eenvoudige vormgeving, uitsluitend vlakke pijpenvelden, ornamentiek in klassicistische stijl.
- vrijwel origineel bewaard.

HUIDIGE TOESTAND

instrument : vrij normaal.
 meubel : normaal; ietwat vervuild.
 onderhoud : regelmatig.
 datum prospectie : maart 1977.

In bijlage : BIBLIOGRAFIE

Sint-Joris-ten-Distel, Sint-Joriskerk.

BIBLIOGRAFIE

- 1) E.G.J.Gregoir : "Historique de la facture et des facteurs d'orgue", Antwerpen 1865.

Zie blz. 201, op de werklijst van VAN PETEGHEM (*Pierre Charles*), *le jeune ...* wordt vermeld *M. Van Peteghem a de plus placé des orgues de petite dimension à : ...., St-Jooris près de Bruges, ...*

- 2) G. Moortgat : "Oude orgels in Vlaanderen" deel I, uitg. Dienst Pers & Publikaties van de B.R.T., brochure nr. 21, 1964.

blz. 104-105 (tekst + afbeelding) :

Dit stille dorpje ligt in de buurt van Beernem, juist op de grens tussen Oost- en West-Vlaanderen. De dorpskerk is eenvoudig en werd na de eerste wereldoorlog volledig heropgebouwd in gewone rode baksteen.

Omstreeks 1787 werd dit orgel gebouwd door Lambertus Benoit Van Peteghem, maar het werd pas in 1838 door deze kerk aangekocht. De initialen L.V.P. staan in het wellenbord. Het instrument is mechanisch, heeft 1 klavier en slechts 8 registers, die buitengewoon mooi van klank zijn.

Onlangs werd het orgel vakkundig hersteld door Loncke (Esen).

N.B. Uit onze vaststellingen blijkt dat een en ander erg onjuist de geschiedenis is ingegaan. De verbeelding heeft blijkbaar in het lezen van data en initialen ook een gewichtig aandeel gehad, zodat deze tekst zeer misleidend is. De correcte ontcijfering van de inscriptie op het wellenbord (zie in het technisch rapport onder 'Traktuur') alsook de vermelding door Gregoir (cfr. sup.) zijn omtrent bestemming, auteur en bouwjaar, ondubbelzinnig.

- 3) Jaarboek 1973 van de Heemkundige Kring 'Bos en Beverveld', Oedelem.

Nota op blz. 110 :

Het orgel van Sint-Joris

Het bekende en zeer waardevolle orgel in de parochiekerk van Sint-Joris werd gebouwd door Lambertus Van Peteghem, zoon van Pieter de oude, in 1787. Zijn initialen met het jaartal : L.V.P. 1787 staan gesneden in de windlade. Dit kleine, maar klankrijke orgel, heeft geen pedalen of voet-

werk en slechts één klavier. De nog echte Van Peteghemspelen zijn :
gedekt 8 v (bourdon), Fluit 4, Prestant 4, Klein Cornet 3 rangen (enkele
diskant vanaf do en oktaaf 2.

Door een latere orgelmaker werd een "Montre" bijgevoegd. Die werd door de
Firma Loncke van Esen vervangen door Vulwerk 3 rangen (Mixture), evenals
de versleten trompetten van Van Peteghem door "Kromhoorn bas en diskant".
Dit orgel is rond de eeuwwisseling (1900) als okkasieorgel in de kerk van
Sint-Joris gekomen volgens de verklaring van koster Jan Sonnevile (1857-
1938) aan de huidige organist, "Meester" Georges Afschrift aan wie we boven-
staande gegevens danken.

Na de vernieuwing van het kerkdak onder pastoor Edward Janssen (*1960) werd
het orgel grondig gerestaureerd door de reeds vermelde orgelbouwers Loncke
van Esen.

De originele handgeschreven tekst van onderwijzer-koster G. Afschrift
werd ons ter hand gesteld tijdens ons plaatsbezoek aan het orgel.

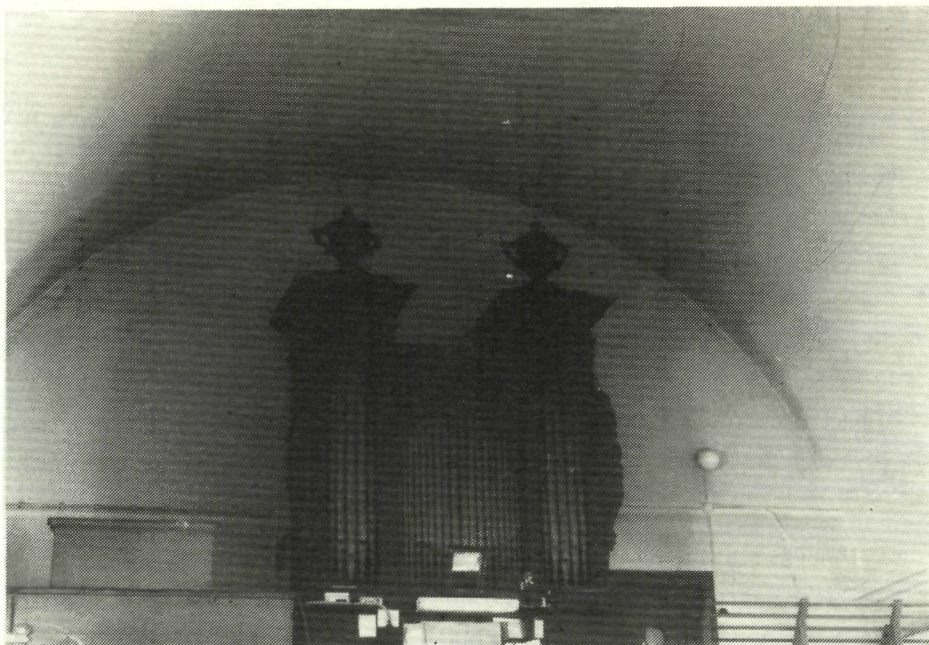
Daarin staat o.m. (enkel diskant vanaf do #).

Verder steunen de eerste zinnen op de foutieve gegevens in Moortgat
(cfr. supra sub 2 + onze opmerking) alsook op veronderstellingen.

Aangaande de z gezegde aankoop in ca. 1900 vermeldt G. Afschrift nog
dat daarover in het kerkarchief niets te vinden is.

SINT-JORIS-TEN-DISTEL, SINT-JORIS

Gemeente BLANKENBERGE

Parochiekerk SINT-ANTONIUS ABT

KERK

Gotisch kerkgebouw daterend uit de 2de helft van de XIVde eeuw. Na vernieling tijdens de beeldenstorm gedeeltelijk hersteld in 1613 en 1640. Talrijke kleine verbouwingen wijzigden enigzins het oorspronkelijke uitzicht. Restauratiewerken in 1925-28. Barok meubilair.

De Sint-Antoniuskerk is de oude dorpskerk van Blankenberge.

ORGEL

Auteur oorspronkelijk instrument : A.J. Berger / Brugge.

Bouwjaar : 1762-63.

Auteur huidig instrument : J. Anneessens / Menen, 1928.

Beknopte historiek.

Voor meer details van geschiedkundige aard uit de 18de en 19de e., zie onder § Bibliografie.

Het orgel heeft tijdelijk in de nieuwe kerk St-Rochus te Blankenberge (gebouwd 1884-89) gestaan, tot wanneer er in die kerk in 1907 een nieuw orgel geplaatst werd. Er wordt nergens vermeld of de orgelkast ter plaatse bleef ofwel mee heen en weer verhuisde. Het orgel werd in de St-Antoniuskerk leeggeplunderd door de bezetters tijdens de eerste wereldoorlog.

In 1928 werd door J. Anneessens een nieuw orgel gebouwd in het oude orgelbuffet dat evenwel gewijzigd werd.

In 1959 werden uitbreidingswerken uitgevoerd door P. Anneesens. Van het voormalig Berger-orgel rest nagenoeg alleen het prospect.

INSTRUMENT

Dispositie

<u>Gr. Org.</u>	<u>Rec.</u>	<u>Ped.</u>
Prestant 8	Salicionaal 8	Subbas 16
Gedekt 8	Roerfluit 8	Gedektbas 8
Fluit 4	Principaal 4	Fluitbas 4
Mixtuur 3r	Koppelfluit 4	P + I
I + I 16'	Hoogkwint 1 ¹ / ₃	P + II
I + I 4'	Trompet	
I + II 16'	II + II 16'	
I + II	Tremulant	
I + II 4'		

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - f'

Pijpwerk

- + front : valse pijpen; achteraan staat een vermelding
goud beleg op pijpen / 20-3-59 / Wilfried H.
- + binnenpijpwerk : integraal van J. en P. Anneessens; er kan
hoogstens een hoeveelheid gerecupereerd 19de-eeuws
pijpwerk gebruikt zijn.

Windladen, traktuur etc.

- pneumatisch systeem.
- vrijstaande speeltafel.

ORGELKAST

- origineel 4-voets meubel waarvan de rugwand verdwenen is; de
zijwanden (weliswaar getransformeerd) bestaan nog.
- de kast is thans op ca. 2 m hoogte boven het doksaal opgehangen.
- in de balustrade is een loos front geplaatst.

HUIDIGE TOESTAND

instrument : normaal bespeelbaar.
meubel : verminkt en in verval.
onderhoud : normaal.
datum prospectie : maart 1977.

Blankenberge, Sint-Antoniuskerk.

BIBLIOGRAFIE

- 1) E.G.J.Gregoir : "Historique de la facture et des facteurs d'orgue", Antwerpen, 1865.
 blz. 79 : *BERGER (A.J.), facteur d'orgues au siècle dernier à Bruges a construit dans les Flandres un grand nombre d'instruments parmi lesquels nous citons celui de Blankenberghe de 4 pieds placé en 1763.*
- 2) Louis Legougeux : "Blankenberghe, Histoire et Souvenirs", Impr.-Edit. H.Laga-De Snick, Blankenberge, 1905.
 Over de Sint-Rochuskerk : *L'orgue et les fonts baptismaux proviennent de l'église S.Antoine.*
- 3) R. Boterberge : "Herstellingen aan de Sint-Antoniuskerk te Blankenberge ten tijde van pastoor Royen (1740-1766)", in Handelingen v.h. Genootschap voor Geschiedenis te Brugge, jg. 1973, afl. 1-2, blz. 59-67.
 Op blz. 62-65 gegevens over het orgel; deze gegevens worden uitgebreider hernoemen in het hierna vermeld werk.
- 4) R. Boterberge : "Geschiedenis van de St-Antoniusparochie te Blankenberge", Studie gemaakt in opdracht van de kerkfabriek Sint-Antonius-Abt te Blankenberge, 1975 (te koop ter plaatse). blz. 29
 "Op het einde van de 15e eeuw plaatste men in de kerk nieuwe altaren die op 17 januari 1501 door de bisschop van Doornik werden gewijd. (Algemeen Rijksarchief Brugge, Rekenkamer, nr. 32.218). Een paar losse gegevens o.m. in verband met herstelingswerken aan de kerk in 1504 (A.R.A.B., Rekenkamer, nr. 32.222), schouwing van het kerkorgel door de Brugse orgelisten van de Sint-Donaaskerk, de Sint-Salvatorskerk en de Sint-Jacobskerk in 1531 (A.R.A.B., Rekenkamer, nr. 32.249) en de sculptuur van een "*sacraments huus*" of tabernakel in 1533 (A.R.A.B., Rekenkamer, nr. 32.251) brengen ons onmiddellijk in de beroerde periode der tweede helft van de 16e eeuw.

blz. 43

(begin 18de e.) "In diezelfde periode kocht men aan de Sint-Trudoabdij te Brugge (ibidem, idem, fol.105v en Oud archief Blankenberge, nr.144, fol.46v-47) een orgel, waarvoor in de kerk een doksaal getimmerd werd. Uit o.m. twee masten schaafde men balken (ibidem, idem, fol.102) en Hendryck van Pittenhove, timmerman te Blankenberge, stak het geheel in elkaar. (ibidem, idem, fol.101v-102.)"

blz. 53

"Eveneens besliste men een nieuw orgel te laten bouwen ter vervanging van dat welke de stad in 1712-1713 aan de Sint-Trudoabdij te Brugge had gekocht. (ibidem, Oud archief Blankenberge, nr.144, fol.46v-47 : "Betaelt aen Pieter Scharre 25 p. over Mevr. d'abdesse van het clooster van St.Trudo binnen Brugge soo veele dese stadt aen het selve clooster schuldigh was over coop van een orgel de gone inde kercke deser stede staet". In 1521 was een nieuw orgel geplaatst geworden door Charles Waeghers, zie F.François, Brugse orgelmakers, in Biekorf, IL(1948), blz.155.) Daartoe beloofde de Blankenbergse vissersnering een milde gift. Maar eenmaal projekt en tekening van het orgel klaar, bleek het noodzakelijk dat de stad eveneens haar duit in het zakje deed *"ghesien het plan van diere met de apparenten oncost ... merckelick sal comen te excederen de jonste vande visscherije en het ghonne soude comen uyt de jonste vande borgherije ..."*. Immers ook doksaal en trap van 1712 moesten volledig vernieuwd worden om er het nieuwe orgel te kunnen plaatsen. (ibidem, idem, nr.17, fol.305-306v. Sebastiaan Wijnsdam maakte de "teeckeningen vanden nieuwen oxael ende orgel" en Pieter van Troostenberge timmerde het nieuw doksaal en de trap. Ibidem, idem, nr.157, fol.18v.)

A.J. Berger, meester orgelbouwer, kreeg op 17 november 1762 het werk toegewezen. Andries Jacobus Berger behoorde tot het 18e-eeuws geslacht van orgelmakers uit Brugge. Naast onderhoud en herstellingswerk aan diverse orgels zijn van hem o.m. bekend de nieuwe instrumenten in de Blindekenskapel, de Sint-Gilliskerk en

het Begijnhof te Brugge. (F.François, o.c., blz.160-161.)
 Het nieuwe orgel voor de Sint-Antoniuserk zou aan de volgende voorwaarden geleverd worden (R.A.B., Oud archief Blankenberge, nr.17, fol.339v en vlg.):

Voor eersts, sal den aennemer moeten leveren een nieuw secreet van uijtghelesen waegheschot, van 48 canaelen, met sijn gheleedt, oock twee nieuwe clauwieren van ghelicke 48 voeten tousse ider, de toussen van wit suiijver been, ende de diesen van bruijn hebben haut, een clauwier sal moeten dienen voor d'orghel, tweede dito voor een echo van drije octaven sal een tweede cornet wesen, voorts drije blaesebalgen volghens den heisch van dit werck.

- nr. 1 devanture vier voet open, ontrent ses voeten in parade van stoffe gemengelt loot en tin, verciert met witte foelie.*
- 2 bourdon aght voet sprekende ghestopt, d'eerste octave van waegheschot ende de volgende pijpen van stoffe als boven.*
- 3 cornet van vijf pijpen op ieder tousse beginnende op de laré int midden van t'clauwier stoffe*
- 4 fluijtte sprekende vier voet ghestopt van stoffe.*
- 5 doublette twee voet van stoffe.*
- 6 nazaert ofte quinte fluijtte van stoffe.*
- 7 quaert nazaert van stoffe.*
- 8 tierce van stoffe.*
- 9 fournitue à drije pijpen op ieder tousse van stoffe.*
- 10 cijmbal à twee pijpen op ieder tousse van stoffe.*
- 11 trompet van engels tin sprekende 8 voet gesneden op t'secreet den bas van dé superius.*
- 12 clairon oock engels tin sprekende vier voet oock ghesneden.*
- 13 een trambland d'oux 14 nagtegael en ventijl.*

Voorts een echo cornet sprekende drije octaven op tweede clauwier van vier pijpen op een tousse van stoffe.

Desen orghel voltrocken wesende de twee eerste jaeren aghter een volghende goet te houden door den aennemer sonder vergelt.

Voorts eene nieuwe waegheschotte orghel casse, met drije vaesen, volgens de teeckeninghe sonder speck ende dat alle voor een somme van veerthien

hondert vijftigh guldens vlams courant gelt te weten twee hondert guldens vier maenden naer het sluijten van het accord ende twee hondert guldens vier maenden daernaer ende het resterende van duijsent en vijftigh guldens, als den orghel geheel gedaen ende overgenomen sal zijn.

Voorts een eerelick defroi ten tijde van het opstellen oft monteren van het werck, ontrent ses weken, met ofte ghetween te verleenen binnen desen steden huijse, als oock het transport vande orghel ende casse, ten coste van d'heeren aenbesteeders.

Zoals beloofd, staken de 53 eenheden van de Blankenbergse vissersvloot tijdens de eerstvolgende maanden (Kerkarchief Sint-Antonius, Bundel, nr.121. Dit gebeurde vóór 30 mei 1763; immers bij de overeenkomst van 30 mei 1763 om in zee te steken tot bekostigen van een nieuw plafond staat "tot stellen van welcken orghel de neiringhe heeft in zee ghegaen ...".) in zee om de opbrengst van een reis integraal te besteden aan het bekostigen van het orgel. Die opbrengst beliep 93 p. 14 sch. 2 gr. (R.A.B., Oud archief Blankenberge, nr.17, fol.339v en vlg.), d.w.z. nog niet de helft van de totale kostprijs van het orgel, zodat de subsidie van de magistraat en de "jonste" van de bevolking een niet te onderschatten aandeel geweest zijn!"

blz. 56

"Uit de beschrijving blijkt dat dit orgel voor de Sint-Antoniuskerk van het klassieke "Berger-type" was, namelijk een goed bezet viervoets-orgel. Enkele bijzonderheden echter maakten dit orgel tot een uniek Bergerinstrument." ....

In het huidige orgel van de Sint-Antoniuskerk is geen pijpwerk meer aanwezig van A.J. Berger, wel bestaat nog een gedeelte van de oorspronkelijke orgelkast en het beeldhouwd front. Het orgel werd inderdaad naar de Sint-Rochuskerk overgebracht maar terug op het doksaal gezet in 1907 na de bouw van een orgel in de nieuwe kerk (Liber Memorialis Sint-Rochus.). Tijdens de oorlog 1914-1918 haalden de Duitsers het pijpwerk eruit!"

blz. 57

"Op 25 mei 1764 keurden de orgelisten Leimans en Dubruille, op

verzoek van de Blankenbergse magistraat, het werk van Berger goed waarop het orgel definitief werd overgenomen (R.A.B., Oud archief Blankenberge, nr.17, fol.344v.). Jozef vande Walle was intussen tot organist aangesteld nadat hij "capabel" bevonden werd *"tot het exerceren van de voorseijde functie"*. In afwachting immers van de voltooiing van het Berger-orgel had men een klein orgel geleend en in de kerk geplaatst (R.A.B., Oud archief Blankenberge, fol. 308-308v.)."

blz. 59

"De tweede voorwaarde die deken en eed stelden, was *"dat als wanneer den orghel, tot stellen van welcken orghel de neiringhe heeft in zee ghegaen, sal wesen voltrocken, soudén believen toe te staen aen hun deken ende eedt dat van soo saen dito orghel sal beginnen te spelen, den orghelist sal verobligiert wesen te spelen gratis ende onvergelt alle de missen ende loven de ghonne jaerelickx worden ghedaen ter intentie deser neiringhe..."* (Kerkarchief Sint-Antonius, Bundel, nr.121.) Hoewel daaraan voldaan werd, meende men het toch noodzakelijk dit gratis spelen konkreter op punt te stellen, vermits pastoor en magistraat van oordeel waren dat *"... die missen op sekeren nombre, ghelick sij nu ghewoon zijn te doen, bepaelt worden, op dat sij dit niet te verre extenden en soudén..."*(R.A.B., Oud archief Blankenberge, nr.17, fol. 349 en vlg.). Na overleg met de bisschop van Brugge

blz. 61

beslisten burgemeesters en schepenen op 22 oktober 1764 dat het orgel *"sonder eenigh vergelt, van den kant vande voorseijde visscherije sal mooghen ghebruijckt ende ghespeelt worden in hunne jaerlicksche ghewoonelicke diensten, te weten in veerthien missen ende twaelf loven t' sjaers..."* (Kerkarchief Sint-Antonius, Bundel, nr.121.).

....

De voornaamste realisaties en uitgaven voor de 19e eeuw betreffen :

- Het herstel van het orgel in 1812 door L. Van Peteghem, orgelmaker te Gent (Kerkarchief Sint-Antonius, Rekening, nr.17.).

- ....

blz. 64

- Reparatie aan het blaaswerk van het orgel door J. Hooghuys

(Kerkarchief Sint-Antonius, Rekening, nr.70. Dit herstel is van het jaar 1832.).

- In 1835 komt Charles Van Houtte uit Vichte het orgel herstellen (Kerkarchief Sint-Antonius, Rekening, nr.44) en in 1847 voegt hij aan het pijpwerk een supplement toe "*benevens de vernieuwing der beide clowieren*" (Id., id., nr.55.).

blz. 73

"Bij koninklijk besluit van 5 augustus 1928 werd de bijkerk van Sint-Antonius Abt opnieuw tot parochiekerk verheven (Staatsblad, 28 september, nr.272) met het zuidelijk deel van de stad en het noordwestelijk gedeelte van de parochie Uitkerke als parochiaal gebied (zie blz. 92 en 93). In september benoemde Mgr. Waffelaert als eerste parochieherder Alfons Tanghe, die de eerste zondag van oktober onder grote belangstelling door de deken van Brugge-Noord geïnstalleerd werd (Liber Memorialis Sint-Rochus).

"Doch," zoals een tijdgenoot schreef (zie bijlage VI) "*in de kerk was nog veel bij te halen. De klokken hongen in den toren van St.Rochus en het zilverwerk dat oud en schoon was, werd ook daar bewaard... Het orgel was ook verdwenen...*". Van de nood maakte men een deugd. Het Sint-Pieterscollege, in afwachting van de bouw van een kapel, gaf de kerkgewaden in bruikleen en de zusters van het hospitaal leenden een harmonium. Ook brachten "*veel vrienden geschenken in lijnwaad en heilige vaten voor den eeredienst*" en "*op de parochie vond men brave mensen die met veel vaardigheid het linnen sneden en vernaaiden*".

Op het doksaal stond nog de orgelkast doch het pijpwerk was er tijdens de bezetting uitgehaald. Vermits er schadevergoeding voor het orgel bestond, was een nieuw orgel de eerste belangrijke aankoop. Het huis Jules Annees-

blz. 75

sens-Tanghe uit Menen bouwde het orgel en het werd voor het eerst in de hoogmis op 16 juni 1929 bespeeld. De orgelwijding gebeurde tijdens een plechtig lof op maandag 22 juli.

blz. 76

"Besluiten we de geschiedenis van het kerkgebouw met de voornaam-

ste naoorlogse realisaties onder het dynamisch bestuur van L. Vermeersch, voorzitter van de kerkfabriek.

- In 1952 drie nieuwe klokken
- Een prachtig processiekruis (1954)
- Verbouwing en uitbreiding van het orgel in 1959 door Paul Anneessens
- Het plaatsen van een elektro-motorisch klokkenslagwerk (enz)

blz. 210

(uit een Liber Memorialis)

"Het orgel was ook verdwenen, alleen was de kas ervan blijven staan op het oxaal. De Duitschers hadden er onder de bezetting de tinnen, koperen en looden buizen uit weggehaald. Daar er schadevergoeding voor bestond te betalen door 's lands bestuur werden eenige der beste orgelmakers aangesproken en het werd geleverd door het huis Jules Anneessens-Tanghe uit Meenen, tegen de prijs van 40 duizend frank.

blz. 211

(uit hetzelfde Liber Memorialis)

"Nieuw orgel.

Het nieuw orgel gemaakt en geleverd door het huis Anneessens-Tanghe, werd voor het eerst gebruikt in de Hoogmis van 9.30. Het werd bespeeld door Gustaaf Vande Pitte uit Uitkerke die orgelist werd tot dat een koster zou benoemd zijn.

Ziehier de samenstelling van het orgel :

Groot orgel	Pedaal	Reciet Expressief
1. Bourdon 16	5. Sousbasse 16	6. Flûte harmon. 8
2. Bourdon 8		7. Salicional 8
3. Montre 8		
4. Violon 8		

Combinaties

1. Groot orgel op pedaal
2. Reciet op pedaal
3. Reciet op G.O.

- 4. Octave aigue G.O.
- 5. Octave grave.Reciet
- 6. Expression

blz. 212

2 clavieren 56 noten, pijpen 40% tin en lood, electr. ventilator. Waarborg : 5 jaar. Prijs 45.000 fr.

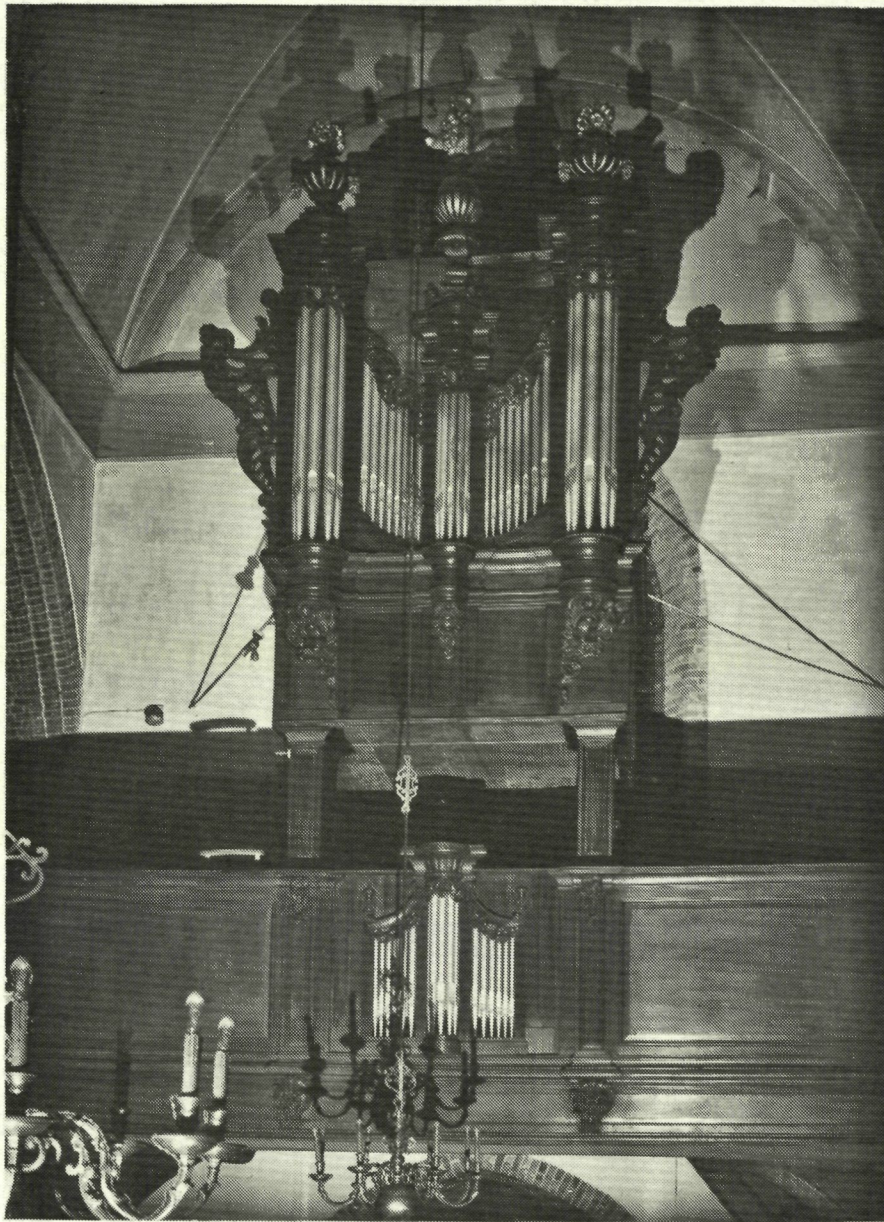
Een ontwerp was ook ingediend geworden door G.Cloetens en J.Schijven, het ontwerp Anneessens werd aangenomen.

Inzegening.

Op 22 Juli werd het orgel ingezegend na het lof van 16 u. door Hoogeerw. Heer Deken Achiel Vander Heeren, pastoor op St.Gillis en deken van Brugge-Noord. Na het lof werd op het nieuwe orgel een prachtig concert gespeeld door heer Auguste Cornelis, muziekleeraar aan het Conservatorium en het koninkl. gesticht voor blinden te Brugge. Naderhand kwamen die beide Heeren met de heeren Kerkmeesters een verfrissching nemen bij den weleerw. Pastoor."

- 5) L. Lannoo : "De Brugse orgelmakers Berger en hun familie", uitg. Instrumentenmuseum - Brussel (Centraal Orgelarchief), 1982.
 blz. 17 : vermelding op de werklijst van A.J. Berger.
 blz. 22-23 : archivalia (contract).

BLANKENBERGE, SINT-ANTONIUS

Gemeente BLANKENBERGE

Parochiekerk SINT-ROCHUS

KERK

Driebeukig bakstenen gebouw in neo-gotische stijl, opgetrokken in 1884-1889, de toren in 1903.

Deze kerk werd opgericht wegens de expansie van de gemeente Blankenberge door het kusttoerisme.

=====

ORGEL

Auteur oorspronkelijk instrument : G. Cloetens / Brussel.

Bouwjaar : 1907.

Transformatie en uitbreiding : A. Thunus / Malmédy, 1970-72.

INSTRUMENTDispositie

<u>Hoofdwerk</u>	<u>Zwelwerk</u>	<u>Positief</u>	<u>Pedaal</u>
Bourdon 16	Principaal 8	Roerfluit 8	Open bas 16
Prestant 8	Fluit 8	Prestant 4	Zachtbas 16
Gedekt 8	Kwintadeen 8	Spitsfluit 4	Octaafbas 8
Altviool 8	Zweving 8	Blokfluit 2	Gedekt 8
Prestant 4	Principaal 4	Octaaf 1	Koraalbas 4
Fluit 4	Fluit 4	Sesquialter 2k	Nachthoorn 2
Kwint 2 ² / ₃	Octaaf 2	Cimbel 3k	Ruispijp 3k
Zwegel 2	Kwint 1 ¹ / ₃	Dulciaan 16	Bazuin 16
Kornet 5k	Vulwerk 3k	Kromhoorn 8	Trompet 8
Vulwerk 3k	Harm.Trompet 8		
Cimbel 3k	Schalmei 4		
Trompet 8			

- tremulant op zwelwerk en positief.

- 2 vrije combinaties (hand- en voetbediening).

- generaal crescendo / afsteller.
- afstellers tongwerken.
- koppelingen   HW - P   ZW - HW
- ZW - P   Pos - HW
- Pos - P   Pos - ZW

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - f'

Pijpwerk

+ front : nieuw (Thunus), 90%tin/10%lood-legering.

+ binnenpijpwerk :

HW en ZW deels Cloetens, deels Thunus;

Pos integraal Thunus.

In origine had het instrument 2 klavieren en pedaal, met 31 registers (zie ook § Archivalia).

Tractuur

+ toetstractuur : mechanisch.

+ registertractuur : electrisch.

Klaviatuur

- vrijstaande speeltafel.

ORGELKAST

- gedeelde neo-gotische orgelkast; het rechtse gedeelte bevat HW en ZW, het linkse gedeelte bevat de pedaalspelen.
- in de doksaalbalustrade werd een nieuw positief gemaakt door Thunus, in imiterende stijl.

HUIDIGE TOESTAND

- normaal.

Bijlage : Archivalia & Bibliografie.

BLANKENBERGE, parochiekerk Sint-Rochus

BIBLIOGRAFIE

- 1) "L'Organiste", tijdschrift van de 'Union Wallonne des Organistes', IV^ojg. (1972), nr. 4, blz. 22; vermelding van de ombouw in de rubriek "Nieuwe Orgels".
- 2) Enkele gegevens zijn ook te vinden in het voorgaande rapport (over de Sint-Antoniuskerk te Blankenberge), zie § Bibliografie onder nrs. 1 en 3.

ARCHIVALIA

Dispositie van het Cloetens-orgel, zoals ze door orgelbouwer Jos. Loncke ([†]1958) genoteerd werd :
(mededeling van G. Loncke uit Overmere)

Blankenberge St-Rochus

Cloetens

56 toetsen

<u>Gr.Org.</u>	<u>Rec.</u>	<u>Ped.</u>
Bourdon 16 vanaf c°	Salicional 8	Bourdon 8
Montre 8	Voix céleste 8	Salicet 16
Bourdon 8°	Bourdon harmonique 8	Sousbasse 16
Flûte harm.8	Principal 8 - 4	Montre 16
Viole de Gambe 8	Dulcet 16 (gemshoorn)	Violoncelle 8
Prestant 4	Flûte oct. 4	Mixture 3 ¹ / ₅
Flûte traversière 4	Violine 4	Mixture 5 ¹ / ₃
Doublette 2	Mixture 2 ² / ₃ (begint 1 ¹ / ₃)	Trombone 16
Quinte 6 ¹ / ₃ (2 ² / ₃)	Octavin 2	
Cornet 5r	Trompette harm. 8	
Fourniture 3r		
Trompette 8		

Gemeente UITKERKE

Parochiekerk SINT-AMANDUS

KERK

De kerk werd in neogotische stijl herbouwd en vergroot in de periode 1889-1907. Het koor (oostmuur noordbeuk) dateert nog uit de XIVe., en de toren met portaal is van 1645.

=====

ORGEL

Auteur instrument : niet bekend (zie vraagstelling onder § Bibliografie); dit orgel werd in 1797 gekocht van de gesupprimeerde abdij Ten Eekhoute (Reguliere Kanunniken van Sint-Augustinus) te Brugge, waar het gebouwd was in 1624.

Verbouwingen :

- de orgelmakersfamilie Berger had het orgel in onderhoud toen het zich nog te Brugge bevond.
- het huidige orgel bevat nog een hoeveelheid pijpwerk dat 1731 gedateerd is en qua factuur naar de orgelmakers Berger verwijst; het is dus niet onwaarschijnlijk dat Berger het orgel verbouwde en uitbreidde tot een 2-klaviers-instrument.
- ca. 1860-65, ombouw door L.B. Hooghuys / Brugge; op de werklijst van Hooghuys staat bij dit werk vermeld "1 klavier, 12 registers" wat waarschijnlijk een foutieve opgave is, want ook vóór 1953 waren er 2 klavieren (zie § Archivalia).

Plaatsing elektrische ventilator : J. Anneessens / Menen
(tussen 1905 en 1948).

Laatste transformatie : (naamplaatje) "Jos. & P. Loncke
Eessen a.d.Yzer (Belg.)
Ghyvelde-France (Nord)"

in 1953.

INSTRUMENT

Dispositie

<u>Voetwerk</u>	<u>Man. I</u>	<u>Man. II</u>
Gedektbas 16	Gedekt 16	Fluit 8
Octaafbas 8	Principaal 8	Wilgenpijp 8
Gedekt 8	Holpijp 8	Principaal 4
Koraalbas 4	Prestant 4	Nazaard 2 ² / ₃
Voetw. + I	Fluit 4	Veldfluit 2
Voetw. + II	Octaaf 2	Terts 1 ³ / ₅
	Vulwerk 4k	Cimbelstem 2k
	Norm.kopp. I+II	Kornet 5k
	Oct.kopp. I+II(16')	Trompet 8
		Oct.kopp. II+II(16')

speelhulpen : - tremolo

- P - MF - Tutti / af

- Reg. / Vrije reg.

- Gen.Tutti / Zweltrede / Tongw. + Mixt. af

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - f'

Pijpwerk

+ front - 4'-front, daterend uit de eerste helft v.d. 18de e.(1731?), vermoedelijk door Berger; er is thans goudverf gestreken bovenop de oude tinfoliebekleding.

- de opstelling van het frontpijpwerk volgt niet meer volledig de vormstructuur van het blinderingswerk, vooral in de tussenvelden; een en ander houdt ook verband met de uitbreiding van het Groot oktaaf dat in de 17de e. nog verkort was.

- de zijvelden zijn aangesloten geweest; van de middentoren (9 pijpen) zijn er een 6-tal aangesloten geweest; de bovenste velden zijn loos.

+ binnenpijpwerk

Hoofdwerk

Principaal 8 : nieuw; spotted metaal.

Gedekt 16 : baspijpen afgevoerd; op de lade : de 2 eerste zijn 19de-eeuwse pijpen, verder is er pijpwerk uit een voormalige Nazard, met verschuifbare hoeden, zeer enge mensuur, hoog lood-gehalte en gehamerd metaal; op de A (in origine G) staat :

Nazard

Zetel (nog nauwelijks leesbaar)

1731

"Zetel" staat voor "Positief"; deze benaming werd ook reeds door J. van Eynde (bij wie Berger in de leer was) toegepast, zie b.v. Brugge Sint-Salvator. Deze inscriptie kan er op wijzen dat in 1731 door Berger een tweede werk (Positief) toegevoegd werd aan het oude orgel.

Prestant 4 : op de lade eerst 8 pijpen uit 19de e.; verder 19 + 19 oudere (waarvan alleszins de grootste uit een Larigot afkomstig zijn), waarschijnlijk ingekort en niet meer homogeen; er werden stemrollen aangebracht en ook de baarden zijn veelal recent; op de oude G (thans Fis) staat *Larigot / 1731*.

Holpijp 8 : 14 eiken baspijpen van Hooghuys of ouder (in dat geval grondig gereviseerd door Hooghuys); het overige pijpwerk is grotendeels ouder (zelfde factuur als dat van 1731); 16 zijn dichtgesoldeerde roergedekten, roeren ingekort; de 2 kleinste zijn vreemde; er werd slecht soldeerwerk aan verricht.

Fluit 4 : in de bas gedekt met hoeden; 11 met verschuifbare hoeden en roeren (oude + een 3-4tal nieuwe); 1 nieuwe zonder roer; verder 8 open conische en 8 open cilindrische (komen van elders); door de niet-homogene samenstelling is de mensuur in de discant veel wijder dan in de bas; op de C staat een inscriptie : *Fluyte / Zetel / 1731*.

Octaaf 2 : oude Doublette; zelfde constructiekenmerken als het andere pijpwerk uit 1731; er werden stemsleuven in getrokken; dit register werd opgeschoven en ingekort.

Vulwerk 4k : nieuw; spotted metaal.

Zwelwerk

Fluit 8 : nieuw; baspijpen in zink; in de diskant overblazend.

Wilgenpijp 8 : nieuw.

Principaal 4 : dateert uit midden 19de e. (Hooghuys?); alle pijpen zijn conisch; in de bas 8 in eik (gedraaide voeten; zonder baarden).

Nazaard 2 $\frac{2}{3}$: de 8 grootste zijn niet oud; verder roergedekten waarvan de corpora oud zijn (1731) doch de hoeden met roeren recenter (voorheen in flesvorm of dichtgesoldeerd ?), er zijn ook veel omwisselingen geschied; de kleinste zijn wijde open fluiten (cylindrisch) en zijn oud (waarschijnlijk uit een Cornet afkomstig); op de D staat

Cornet

1731

d (uit het 8'-koor, thans roergedekt gemaakt).

Veldfluit 2 : slechts deels oud of 19de-eeuws; in de diskant 36 oude pijpen (eveneens voormalig Cornet-pijpwerk).

Terts 1 $\frac{3}{5}$: nieuw.

Cymbel 2k : nieuw; spotted metaal.

Kornet 5k : is een combinatie van 5 voornoemde registers.

Trompet 8 : Hooghuys ? in elk geval 19de-eeuwse bouwtrant.

Pedaal

Gedekt 16 en Gedekt 8 (unit) : de 4 grootste zijn nieuw; vanaf E 24 eiken pijpen (Hooghuys), naast de zwelkas geplaatst; verder 7 metalen pijpen, eveneens 19de-eeuws.

Octaafbas 8 en Koraalbas 4 : transmissies.

Windladen

- de hoofdwerkklade is ouder (Hooghuys?) doch grondig getransformeerd (nieuwe pijpstokken, nieuwe roosters enz.); er is thans veel doorspraak.
- het overige is nieuw.

Klaviatuur

- thans in een vrijstaande speeltafel.

Traktuur

- electro-pneumatische toets- en registertraktuur.

Windvoorziening

- 19de-eeuwse magazijnbalg (Hooghuys?).

ORGELKAST

- fraai 4-voets-meubel in vroeg-barokke stijl.
- bevatte oorspronkelijk een éénmanualig orgel; in de 18de eeuw (1731? 1750?) uitgebreid tot een tweeklaviers-orgel.
- de uitbreiding is gepaard gegaan met een verbreding van de kastvoet, d.i. aan beide zijden met een breedte gelijk aan deze van de grote zijvelden; de zijkanten van de voet zijn toen ook aan deze nieuwe situatie aangepast; er zijn later nog transformaties en verzagingen gebeurd, alleen van de bovenkast kan gezegd worden dat ze in de toestand van 1731 (?) gebleven is.
- de rugwand is thans zo goed als geheel weggezaagd; het meubel is aan de achterkant in de diepte uitgebreid met een zwelkas.
- de vleugelstukken zijn aan de onderkant uitgelengd en in een andere verhouding dan oorspronkelijk aan de kast bevestigd; ze dienen thans ook om het pedaalpijpwerk (terzijde buiten de kast geplaatst) aan het oog te onttrekken.
- het meubel is meerdere malen in bruine tinten bijgekleurd.
- onder de vlakke tussenvelden bevindt zich een gedeelde cartouche waarop het jaartal 1624 te lezen is; de bekroning bevat o.m. een heiligenbeeld (Sint-Augustinus ?) en het wapenschild van abt Nicolaas van Troostenberghe (van de Eekhout-abdij).

HUIDIGE TOESTAND

instrument : begin van verval.
 meubel : grof behandeld; in verval.
 onderhoud : blijkbaar regelmatig.
 data prospectie : 1975 en jan. 1983.

In bijlage : ARCHIVALIA en BIBLIOGRAFIE.

UITKERKE, parochiekerk Sint-Amandus.

ARCHIVALIA

Volgende gegevens werden genoteerd door orgelbouwer Jos. Loncke, vóór de verbouwing van 1953 :

- orgel getekend "Hooghuys".
- Bourdon 16
- Bourdon 8
- Montre 8
- Prestant 4
- Flute 4
- Doublette 2
- Cornet 4r
- Trompette 8 bas & sup

Clarinetten 8 sup vanaf derde cis

Flute harm. 4

Flute 4

Salicional 8

Bourdon 8

(mededeling van G. Loncke / Overmere).

BIBLIOGRAFIE

- 1) G.F. Tanghe : "Parochieboek van Uytkerke", Drukk. W^e De Schryver-Van Haecke, Steenstraet, Brugge, 1870.
 blz. 68 : "*De orgelkas is merkwaardig, zoo om hare oudheid als om de plaats van waer zy voortkomt. Zy wierd gemaekt in 1624, en pastor van Maldeghem kocht dezelve, in 1797, van de reguliere kanoniken der abdy van den Eekhoutte. (M. van Maldeghem kocht ook van dezelfde kanoniken den orgel, mitsgaders .....).*"
- 2) "Orgels - Werken uitgevoerd door Jules Anneessens / Menen / 1905-1948", (brochure uitgegeven in eigen beheer door de firma Anneessens / Menen).
 Uitkerke komt voor op een lijst van plaatsen waar J. Anneessens elektrische ventilators plaatste.

- 3) B. de Keyzer : "Figuren uit Vlaanderens Orgelhistorie (in de kerk van Watervliet)", in De Schalmei, III)jg., Gent, 1948,
blz. 54 : *"Van deze periode tot 1643 komt nog slechts één voornaam feit ter sprake n.l. : "Item betaelt aan Mijnheere den abt vanden Eechaute tot brugghe voor den coop van een positijf ten behouwe deser kercke"."*
- 4) A. Deschrevel : "Het orgel in West-Vlaanderen", in 'West-Vlaanderen' (thans 'Vlaanderen'), II)jg., 1953, blz. 266-269;
zie blz. 267.
- 5) M.A. Vente : "Proeve van een repertorium van de archivalia betrekking hebbende op het Nederlandse Orgel en zijn makers tot omstreeks 1630", uitg. Koninklijke Academie van België, Brussel, 1956;
blz. 148-149 (aangaande een voormalig orgel).
- 6) A. Deschrevel : "Werklijst van J. Loncke", in De Praestant, VIII° jg., 1959, zie blz. 59, vermelding :
Uitkerke, 1953 (orgelbuffet 1624), ombouw, 17 sp., 2 kl., ped.
- 7) G. Moortgat : "Oude Orgels in Vlaanderen" II, uitg. Dienst Pers & Publikaties van de B.R.T., brochure nr. 30, Brussel 1965.
blz. 134 : *"Het meubel is afkomstig uit de Augustijnerabdij van Brugge; op de kast staat het jaartal 1624. Boven de middenpijpenbundel prijkt het beeld van een bisschop. Het instrument zou gemaakt zijn door Jan van Belle uit Ieper. Volgens G. Loncke zouden nog een paar spelen van Van Belle bewaard gebleven zijn."*
blz. 135 - afbeelding.
- 8) A. Deschrevel : "Het Crinon-orgel in de St-Pieterskerk te Leuven", in De Praestant, XX°jg., 1971;
blz. 80 : *".... Deze bouwwijze werd verder toegepast in ...., in Brugge, Eeckhoutteabdij 1624 (thans in Uitkerke); ...."*
- 9) L. Lannoo : "Orgels te Brugge", in Het Brugs Ommeland, XVIII°jg., nr. 1, 1978;
blz. 15 : *"Van de organist van de Sint-Donaaskathedraal en orgelmaker Nicolaas Helewout (? - 1633) zijn nog enkele fragmenten bewaard gebleven : een orgelkas uit 1624 in Uitkerke (afkomstig van de Augustijnen te Brugge)...."*

- 10) L Lannoo : "De Brugse orgelmakers Berger en hun familie", uitg. Instrumentenmuseum - Brussel, 1982;
 blz. 16, onder A.J. Berger (1712-1774)
 - op de werklijst wordt vermeld
"1750, Uitkerke, ombouw (gedeeltelijk bewaard)"
 (zonder bronvermelding).
 - in een boedelbeschrijving (onder § Archivalia) wordt vermeld dat Berger genoot van *"Jaerelycksche pensioenen van het gaede slaen van de orghels"* waaronder vermeld wordt het orgel van *"de abdye vanden Eeckhoutte"*.
- 11) Gh. Potvlieghe : "J. en G. van Belle", in Orgelkunst, V° jg., 1982, nr. 2, blz. 3-16;
 op de werklijst komt voor :
" - ?, Uitkerke. De d" van de Bourdon 8 draagt als inscriptie "Fecit .... (onleesbaar) Guilielmus Van Belle" (med. F. Loncke)."
- Tijdens ons onderzoek hebben wij echter geen enkele inscriptie aangetroffen die naar Van Belle zou kunnen verwijzen; het betreft hier mogelijk een verwarring of verkeerde interpretatie van gegevens.
- 12) P. Roose : "Werklijst anno 1885 van L.B. Hooghuys", in Orgelkunst, VI° jg., nr. 4, dec. 1983, zie blz. 6-7;
 Op de werklijst wordt vermeld, op de 17de plaats
Uitkerke, 1 clavier, 12 registres ;
 dit werk is te dateren tussen 1860 en 1865.

AANVULLENDE NOTA AANGAANDE HET AUTEURSHIP VAN HET ORGEL TE UITKERKE.

Uit het samenleggen van de hierna opgesomde gegevens moet besloten worden dat er niet voldoende bewijsgronden zijn om het auteurschap aan Nic. Helewout toe te schrijven. Deze toeschrijving is misschien ooit per vergissing gebeurd en sindsdien door diverse auteurs overgenomen.

1. Er waren destijds te Brugge twee religieuze communauteiten die weliswaar beide volgens de regel van de H. Augustinus leefden, maar verder van elkaar te onderscheiden zijn, nl.

- de Eremijten van Sint-Augustinus (dit waren bedelmonniken), leefden in kloostergemeenschap;
  - de Reguliere Kanunniken van Sint-Augustinus, leefden in de St-Bartholomeus-abdij "Ten Eeckhoutte".
2. Een contract tussen de religieuze Eremijten van Sint-Augustinus en N. Helewout begint als volgt : "Hedent den 18 maerte 1624, zyn over een ghecommen ende gheaccordeert Fr. Mathias Pauli, Prior van den Augustynen binnen Brugghe, met Mr Nicolaus Heelwoudt, over het maeken ende leveren van een orgel, ...". Deze Mathias Pauli is wel degelijk een Eremijt van Sint-Augustinus, wat blijkt uit het necrologium van het augustijnenklooster waarin we zijn naam terugvinden.
3. In zijn studie over "Abbaye Saint-Barthélemy de l'Eeckhout à Bruges" schrijft N. Huyghebaert (o.s.b. Zevenkerken) het volgende (zie Monasticon Belge, T. III, Flandre Occidentale, troisième volume, 788) : "Il (d.i. de nieuwe abt Nicolaas III van Troostenberghe) reçoit la bénédiction abbatiale dans l'église de son monastère le 21 Janvier 1624. C'est peut-être en souvenir de cet événement qu'il offrit à cette église les orgues datées de 1624 qui se trouvent actuellement à l'église paroissiale d'Uytkerke." In nota verwijst de schrijver naar volgende bibliografische bronnen :
- G.F. Tanghe, Parochieboek van Uytkerke, 68, Bruges, 1870;
  - (M. Englisch) dans le journal brugeois La Patrie du 6 février 1932;
  - B. De Keyzer, Figuren uit Vlaanderens orgelhistorie, dans De Schalmei, III, 54, Gand, 1948;
  - A. Deschrevel, Het orgel in West-Vlaanderen, dans West-Vlaanderen, II, 267, Tielt, 1953.

In hetzelfde deel van Monasticon Belge, lezen we op blz. 764

"Le matériel héraldique n'est pas très abondant; on trouvera des indications dans : W.H. James Weale, Notice sur la fondation de l'abbaye d'Eeckhout..., après chaque notice d'abbé. Les armes de l'abbé Nicolas van Troostenberghe (1623-1653) ont été fréquemment représentées" (zie voor dit laatste :

A. Duclos, Bruges, Histoire et Souvenirs, Bruges, 1910, p. 472 en C. Denorme, Edelsmeedwerk, in het tijdschrift West-Vlaanderen, VIII, nr. 43, p. 83-85, 1951). "Ces armes décorent encore la reliure du manuscrit 589 du B.V.B. et

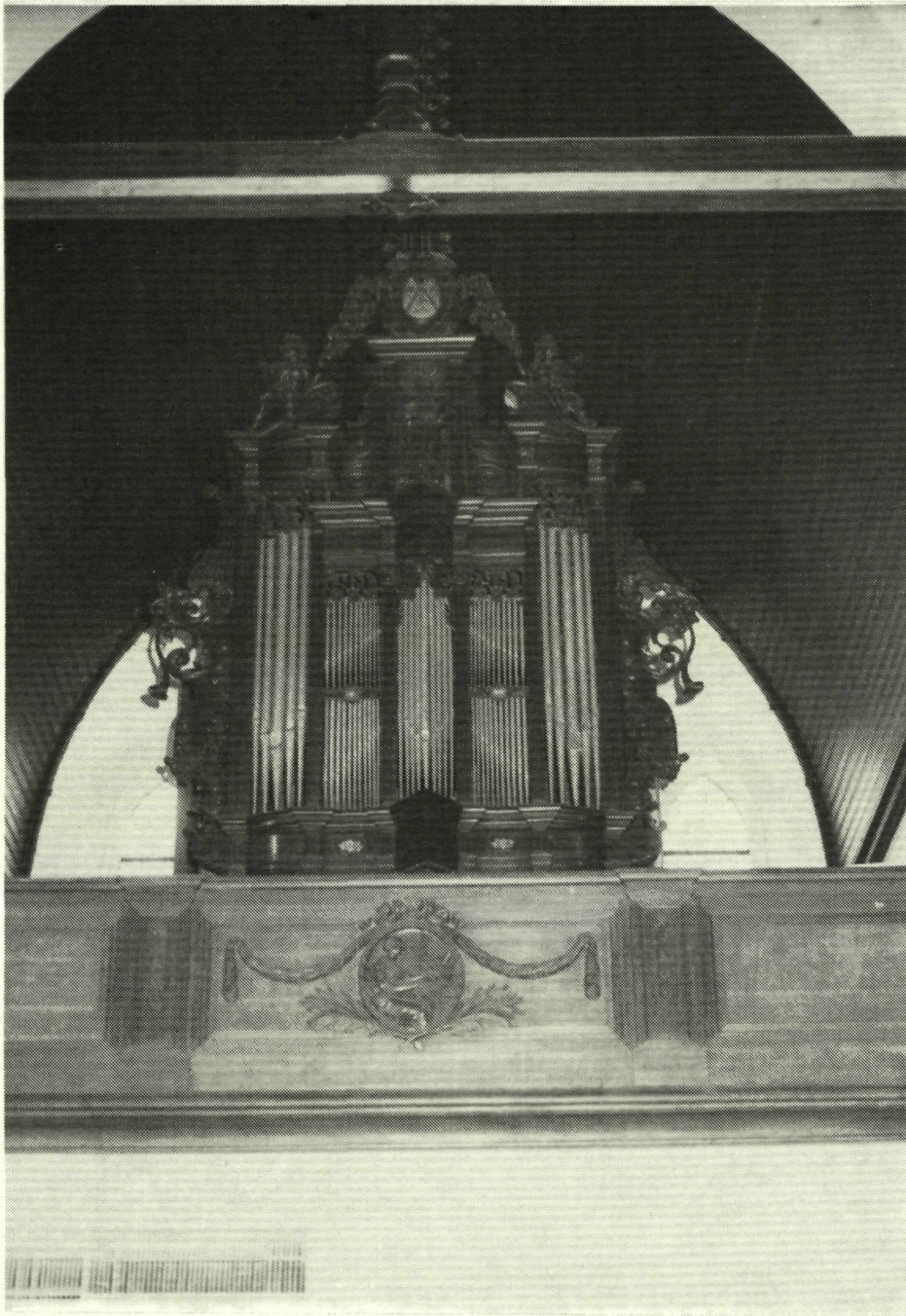

le buffet des orgues de l'Eeckhout, aujourd'hui à l'église d'Uitkerke."

Wij kunnen op basis van deze gegevens slechts tot volgende conclusie komen :
aangezien het niet het Helewout-orgel van de Eremijten van St-Augustinus is dat
zich thans te Uitkerke bevindt, is het voorbarig het orgel te Uitkerke dat
(toevallig?) ook de datum 1624 draagt en dat beslist uit de Eekhout-abdij komt,
aan N. Helewout toe te schrijven; tenzij ooit zou ontdekt worden dat Helewout
in 1624 ook voor de Eekhout-abdij een orgel maakte.

UITKERKE, SINT-AMANDUS

Administratieve entiteit BRUGGE

Arrondissement BRUGGE

Stad BRUGGE

Parochiekerk CHRISTUS KONING

KERK

Parochie en kerk opgericht in de eerste decennia van de 20ste eeuw.

=====

ORGEL

Auteur instrument : (naamplaatje) "Jules Anneessens-Tanghe
Leveraar van Z.H.den Paus
Meenen".

Bouwjaar : 1937-38.

Laatste onderhoud : firma Loncke / Kortemark (Zarren).

INSTRUMENTDispositie

Groot_orgel : Nachthoorngedekt 16, Prestant 8, Roerfluit 8,
Fluit 4, Kwint 2 ²/3.

Reciet : Harmonische fluit 8, Wilgenpijp 8, Zweving 8, Principaal 4,
Dulciana 4, Tertiaan 2r, Hobo 8.

Pedaal : Zachtbas 16, Oktaafbas 8, Fluit 4.

Koppelingen : Onderokt. v. Rec. op G.O.

Hoog okt. v. Rec. op G.O.

Gr.Org. in onderokt.

Gr.Org. normaal af

Gr.Org. in hoog okt.

Rec. in onderokt.

Rec. normaal af

Rec. in hoog okt.

manuaalomvang : C - c'''

pedaalomvang : C - f'

Pijpwerk

- zinken frontpijpen, met aluminiumbronsverf beschilderd.
- al het overige pijpwerk staat in één grote zwelkas, die niet toegankelijk is zonder demontage; alle pijpwerk is vermoedelijk nieuw.

Windlade & traktuur

- elektrische kegelladen.

Klaviatuur

- er zijn twee vrijstaande speeltafels, één in het koor en één op het doksaal.

Windvoorziening

- magazijnbalg.
- windkanalen in triplex (vermolmd).

ORGELKAST

- opgesteld in de rechter zijbeuk, hangend aan de muur.
- enkele gedeeltes zijn in eikenhout.

HUIDIGE TOESTAND

instrument : in verval; alleen het Reciet is nog bespeelbaar.

meubel : in begin van verval; nogal vervuild.

onderhoud : zeer beperkt.

datum prospectie : sept. 1973.

BIBLIOGRAFIE

"Orgels - Werken uitgevoerd door Jules Anneeesens / Menen / 1905-1948" (brochure uitgegeven in eigen beheer door firma Anneessens/Menen);

het werk is vermeld op de - lijst "Nieuwe orgels"

- lijst "Elektrische ventilatoren".

Administratieve entiteit BRUGGE

Arrondissement BRUGGE

Stad BRUGGE

Parochiekerk HH. MARIA MAGDALENA & CATHARINA

KERK

Gebouw in neo-gotische stijl, opgericht naar plannen van P. Buyck en Thomas Harper King in 1851-53; toren van 1862.

=====

ORGEL
Auteur instrument : Pierre Schyven / Brussel.

Bouwjaar : 1874.

Herstelling : J. Anneessens / Menen (tussen 1905 en 1948).

INSTRUMENTDispositie

Opstelling van de registertrekkers, aan weerszijden van de manualen :

1	2	3	4	5	6		7	8	9	10	11	12		
13	14	15	16	17	18	19	-----	20	21	22	23	24	25	26

Gr.Org.RécitPéd.

13 Flûte octav. 4	1 Flûte octav. 4	11 Flûte 8
14 Gambe 8	2 Voix céleste 8	12 Bourdon 16
15 Salicional 8	3 Salicional 8	25 Bombarde 16
16 Bourdon 8	4 Bourdon 8	26 (leeg; gereserveerd?)
17 Flûte ouverte 8	5 Flûte ouverte 8	
18 Bourdon 16	6 Montre 8	
19 Montre 8	7 Prestant 4	
20 Prestant 4	8 Nasard 3	
21 Fourniture	9 Doublette 2	
22 Cornet	10 Trompette 8	
23 Bombarde 16		
24 Trompette 8		

- Pedalen : - Réunion Grand Orgue au Pédalier
 - Réunion du Récit au Pédalier
 - Combinaison Grand Orgue
 - Trémolo
 - Expression (bedient de zwelkas, niet-gradueel).

Er is geen manuaalkoppeling (wat gezien de talrijke transmissies in feite ook weinig nut zou hebben).

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - d'

Pijpwerk

- + front : metalen niet-sprekende pijpen;
 de zwelkas-luiken die achter het front staan, zijn losgekomen door vermolming en hebben aldus sommige frontpijpen zwaar beschadigd.
- + binnenpijpwerk :
 - alles staat op één grote gedeelde windlade.
- Cornet : 8' roergedekt met verschuifbare hoeden, de andere koren zijn gemaakt als wijde open fluiten; het pijpwerk was in origine gestemd met de stemhoorn, thans zijn er stemrollen in gesneden.
- Montre 8 : laagste oktaaf in grenenhout, afgevoerd naar een aparte bank; de metalen pijpen hebben originele expressions.
- Bourdon 16 : twee basoktaven (afgevoerd) in grenen met eiken stempels op de stoppen; verder metalen gedekten waarvan de ca. 20 kleinste roergedekt.
- Flûte ouverte 8 : het groot oktaaf is wellicht gecombineerd met een andere 8'; verder wijde open fluiten; de ca. 20 kleinste zijn overblazend.
- Bourdon 8 : groot oktaaf in hout; verder gedekten met hoeden en ong. 32 roergedekten.
- Salicional 8 : zonder snijbaarden.
- Gambe 8 : enger van mensuur dan Salicional.
- Voix céleste 8 : ong. zelfde constructie als Salicional; zonder snijbaarden.

Prestant 4 : volledig op de windlade; met expressions.

Flûte octaviante 4 : 32 overblazende pijpen, de overige zijn
wijde open fluiten.

Fourniture 3r : van dit register doet een doorlopend 2'-koor
tevens dienst als Doublette, en een doorlopend 2²/3'-
koor als Nasard.

Bombarde 16 : tamelijk eng van mensuur.

Trompette 8 : eerder wijde mensuur; de 8 kleinste hebben dubbele
bekerlengte (Tromp. harm.-constructie).

Windlade

- één grote gedeelde windlade voor alle spelen;
eiken ramen met grenen schotten.
- de C-kant aan de ene zijde, de Cis-kant aan de andere zijde
van het doksaal.

Klaviatuur

- vrijstaande speeltafel in het midden v.h. doksaal.
- gebruikelijke naamplakette van Schyven boven het klavier.
- nog origineel plat en recht voetklavier.

Traktuur

- mechanisch.
- ijzeren wellen in koperen dokken.

Windvoorziening

- grote magazijnbalg, tussen beide orgeldelen in opgesteld, en
door een bekisting afgesloten.

ORGELKAST

- neo-gotische kast in twee delen, uit eik; zonder rugwand;
aan beide zijden van het doksaal opgesteld;
weinig geïnspireerde vormgeving.
- in feite niet-functionele bouwwijze.

HUIDIGE TOESTAND

instrument & meubel : in verval.

onderhoud : ontoereikend.

datum prospectie : maart 1977.

ARCHIVALIA

Twee bestekken (verder te noemen A en B) worden bewaard in de pastorijs.

A dateert van 21 november 1873,

B van 15 mei 1874; alleen B is door beide partijen ondertekend.

De tekst van beide documenten is nagenoeg identiek.

We geven hier vooreerst B weer :

Manufacture d'orgues et / Harmonium

Grande médaille d'or à l'exposition universelle de Paris 1867

Pierre SCHYVEN & Cie

Successeurs de la société anonyme

Anciens établissements Merklin-Schütze

Chaussée de Wavre, 49, Bruxelles.

Devis

pour la construction d'un orgue

pour l'Eglise de la Madeleine

à Bruges, présenté à Monsieur

le Curé par M.M. Pierre Schyven & Cie

L'orgue se composera :

1er d'un 1er clavier Grand orgue 56 notes

2e d'un 2ème " récit 56 "

3e d'un 3ème " Pédales séparées 27 "

4e & d'une série de pédales d'accouplement & de combinaison.

- art. 1 -

Dénombrement des jeux

au 1er clavier Grand orgue

1. Montre 8p

2	Bourdon	16p
3	Bourdon	8p
4	Flute ouverte	8p
5	Viola di Gamba	8p
6	Salicional	8p
7	Flute octaviante	4p
8	Prestant	4p
9	Cornet	5rangs

Jeux de combinaison

10	Fourniture	3&4r.
11	Trompette	8p
12	Basson	16p

au 2ème Clavier Récit

1	Bourdon	8p	-
2	Flute ouverte	8p	- <i>Jeux de transmission</i>
3	Montre	8p	-
4	Viola di Gamba	8p	-
5	Voix céleste	8p 44 notes jeu effectif	-
6	Prestant	4p	-
7	Flute octaviante	4p	-
8	Nasard	3p	- <i>Jeux de transmission</i>
9	Doublette	2p	-
10	Salicional	8p	-
11	Trompette	8p	-

au 3ème Clavier Pédales séparées

1	Bourdon	16p	-
2	Flute	8p	- <i>Jeux de transmission</i>
3	Basson	16p	-

Pédales d'accouplement & de combinaison

1	Pédalé d'accouplement du 1 ^{er} Clavier au Pédalier
2	" " 2 ^{ème} " 3 ^{ème} "
3	Pédale d'appel des jeux de combinaison du 1 ^{er} Clavier
4	Tremolo
5	Expression

— art. 2 —

Claviers

Seront établis :

- 1² Deux claviers à mains de 56 notes dont les touches seront garnies en ivoire, les dièzes seront en ébène & l'encadrement sera garni de palissandre.
- 2² Un clavier de pédales de 27 notes en bois de chêne dont les touches seront garnies de palissandre.

Ces claviers seront placés en console.

— art. 3 —

Sommier

Seront établis :

- 1² Un sommier en beau bois de chêne du Nord avec barrage en sapin, pour contenir tous les jeux de l'orgue.
- 2² 56 gravures séparées & indépendantes pour servir à l'alimentation des jeux du Récit qui communiqueront avec ceux du grand orgue, suivant notre système Breveté de transmission.
- 3² 27 gravures id pour les jeux du Pédalier qui communiqueront également avec ceux du Grand orgue.

— art. 4 —

Mécanisme

Il sera construit un mécanisme consistant en rouleaux, équerres, vergettes, abrégés &^a pour établir la transmission des touches des claviers & des registres aux parties correspondantes à l'intérieur de l'orgue. Il sera fait avec des matériaux de 1er choix & d'après les procédés les plus perfectionnés.

Les rouleaux d'abrégés seront en fer & fonctionneront dans des crapandines en cuivre garnies de drap pour éviter le bruit et pour arriver à la plus grande précision.

La charpente pour supporter toutes les parties intérieures de l'orgue sera établie en beau bois de sapin du nord.

— art. 5 —

Soufflerie

Il sera construit un grand soufflet réservoir fonctionnant à l'aide d'une bascule aux pieds. Il sera établi avec des matériaux de 1er choix & fournira un vent abondant & régulier à tous les jeux.

Ce soufflet sera placé dans le soubassement de l'orgue & fonctionnera

facilement & sans bruit.

— art. 6 —

Expression

Il sera établie une devanture à jalousies qui seront mises en mouvement à l'aide d'une pédale placée à la portée de l'organiste pour produire les effets de crescendo & decrescendo des sons.

— art. 7 —

Buffet - Montre

La fourniture du buffet n'est pas comprise dans le présent devis, mais il sera fourni deux petites façades en étain fin bruni & poli conformes aux dimensions qui seront fournies par les facteurs.

— art. 8 —

Harmonie

Tous les jeux seront bien intonnés & harmonisés en partition égale & suivant leurs vrais caractères, ils seront accordés au ton du diapason normal.

— art. 9 —

Placement - Prix

L'orgue sera ensuite emballé, transporté & placé dans l'Eglise de la Madeleine & quand il aura été reconnu conforme au présent devis il sera dû aux facteurs la somme de Onze mille deux cent cinquante francs payables : 7000, „ le jour de l'expertise & le reste sans intérêts dans le courant de la même année.

Le plancher entre les deux buffets ainsi que l'enveloppe de la soufflerie seront fournis par Monsieur le curé, le plancher qui recouvre le mécanisme de la console reste à la charge des facteurs.

Fait en double à Bruxelles le 15 Mai 1874

P (?) Billiau

Pierre Schyven & Cie

Curé de la Madeleine

Bruges

Het eerste bestek (A) wijkt af van bovenstaand (B) op volgende punten :

- op het Grand Orgue was geen Salicional 8 voorzien;
- op het Récit id. (het betreft immers een transmissie)
- in A zijn de paragrafen niet genummerd "art.2" enz.

- art. 6 luidt in A :

— Boite d'expression —

Il sera établie une boite expressive en bois de sapin pour enfermer tous les jeux de l'orgue, elle aura une devanture à lames mobiles qui s'ouvriront & se fermeront à l'aide d'une pédale placée à la portée de l'organiste pour produire les effets de crescendo & decrescendo des sons. Le buffet servira pour les cotés, derrière & plafond de cette boite.

- art. 9 luidt in A :

— Placement - Prix —

L'orgue sera ensuite emballé, transporté & placé dans l'Eglise de la Madeleine & quand il aura été reconnu conforme au présent devis, il sera dû aux facteurs la somme de dix mille sept cent cinquante francs, payables sept mille francs après l'expertise et le reste sans intérêts dans le courant de l'année

Fait en double à Bruxelles le 21 Novembre 1873

Le plancher entre les deux buffets sera fourni par le M^r le Curé, celui qui recouvre le mécanisme de la console sera à la charge du facteur L'enveloppe pour la soufflerie reste aussi à la charge de M^r le Curé

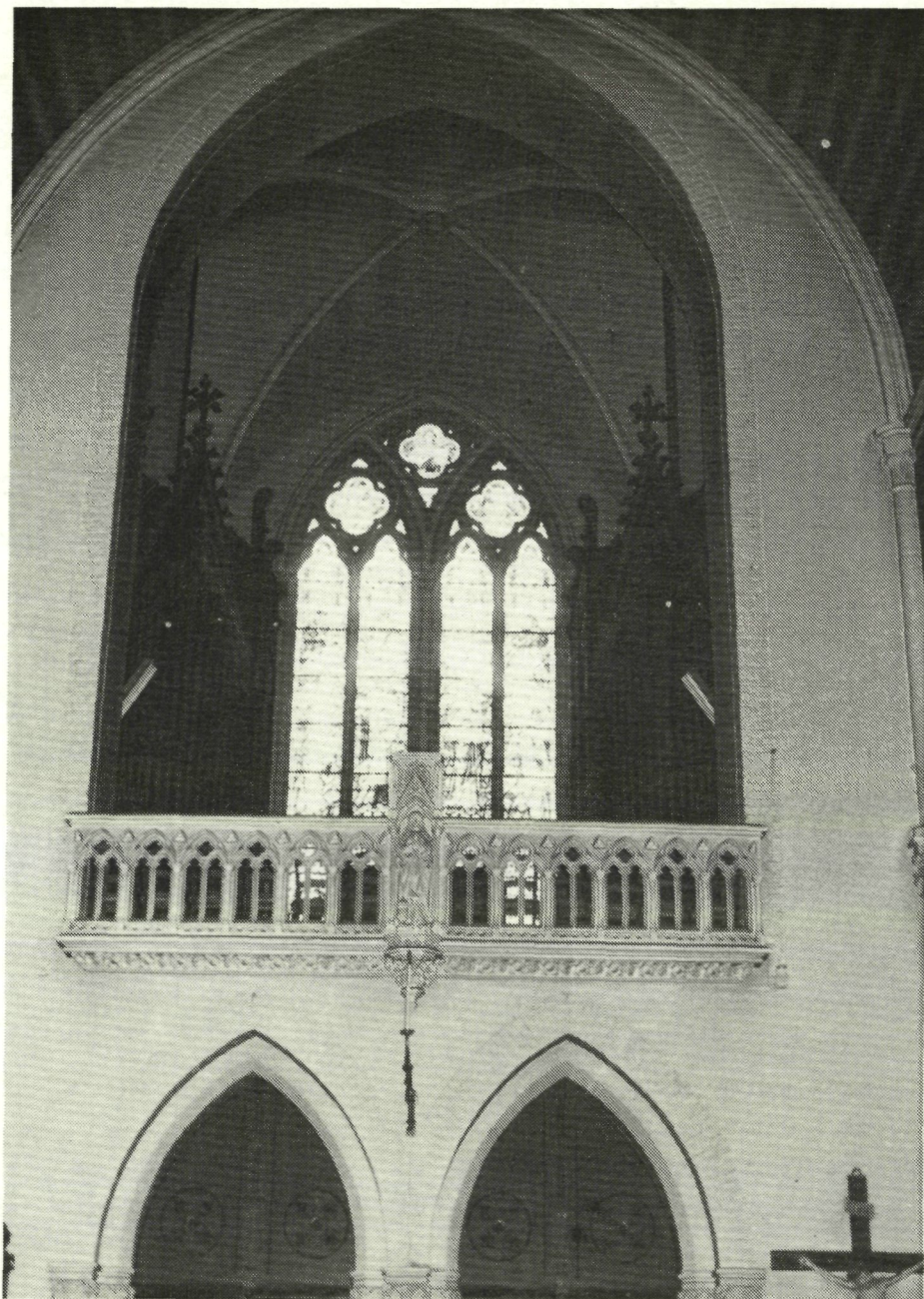
Fait en double à Bruges le 21 9bre 1873

Pierre Schyven & Cie

BIBLIOGRAFIE

- 1) "Orgels - Werken uitgevoerd door Jules Anneeesens / Menen / 1905-1948" (brochure uitgegeven in eigen beheer door fa. Anneeesens / Menen);
het orgel wordt vermeld op de lijsten
- "Vernieuwde en herstelde orgels"
- "Electrische ventilatoren".
- 2) Gh. Potvlieghe : "Werklijsten van drie 19de-eeuwse Belgische orgelmakers", in 'De Mixtuur' nr. 11, Schagen (NL), 1972.
Op de werklijst van P. Schyven de vermelding
"Bruges - Madeleine, 2 clav. 24 reg.".

BRUGGE, H. MAGDALENA

Doksaal en orgel

Administratieve entiteit BRUGGE

Arrondissement BRUGGE

stad BRUGGE

Parochiekerk ONZE LIEVE VROUW

KERK

Vijfbeukig gebouw, 13de-15de e., met bakstenen toren van 122 m hoog.

Gotisch gewelf van koor en beuk in 1762.

Verschillende verbouwingen en restauraties in de 19de e.

=====

ORGEL

Auteur instrument : C. Cacheux / Atrecht ('Arras', Fr.-Vlaanderen).

Auteur orgelkast : meubel eveneens geleverd door de orgelmaker
(behalve de ornamenten).

Bouwjaar : 1721-22

In 1724 werden nog enkele bijkomende werken uitgevoerd
door Cacheux.

Vanaf 1773 werd het orgel onderhouden door A.J. Berger / Brugge.

In 1854-55 werd het instrument verbouwd door L.B. Hooghuys / Brugge.

In 1862 volgden verdere vernieuwingen door H. Mondt / Antwerpen.

Algehele transformatie : firma Jos. Loncke / Esen, 1954.

INSTRUMENTDispositie

<u>Pedaal</u>	<u>Hoofdwerk</u>	<u>Rugpositief</u>	<u>Zwelwerk</u>
Gedektbas 16	Gedekt 16	Gedekt 8	Zweving 8
Zachtbas 16	Prestant 8	Prestant 4	Fluit 8
Oktaafbas 8	Spitsfluit 8	Nazaard 2 ² / ₃	Wilgenpijp 8
Gedekt 8	Holpijp 8	Woudfluit 2	Fluit 4
Koraalbas 4	Oktaafprestant 4	Terts 1 ³ / ₅	Zwegel 2
Oktaaf 2	Fluit 4	Kwint 1 ¹ / ₃	Klein vulwerk 3 k
Bazuin 16	Oktaaf 2	Cimbelstem 2 k	Fagot-Hobo 8
Trompet 8	Kornet 5 k	Kromhoorn 8	
Hoorn 4	Vulwerk 3-5 k	Norm.kop.II-III	

Voetw. + I	Trompet 8	Okt.kop. II-III(16')
Voetw. + II	Schalmei 4	
Voetw. + III	Norm.kop. I-II	
	Norm.kop. I-III	
	Okt.kop. I-II(16')	
	Okt.kop.I-III(16')	

- vrije en vaste combinaties
- koppelingen ook met voetbediening
- balanstrede voor zwelkas

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - f'

Pijpwerk

Hoofdwerk

+ front : volledig origineel, tinnen pijpen, schoon soldeerwerk; de middentoren was in origine volledig aangesloten; in de zijvelden waren slechts enkele pijpen sprekend (de kleinste, aan de zijanten), hieraan zijn heel wat wijzigingen geschied; de zijtorens ondergingen eveneens veel wijzigingen, ze waren in origine aangesloten; in alle torens staan de pijpen op houten blokjes die met twee spijkers op de stok zijn bevestigd (=origineel).

+ binnenpijpwerk :

Prestant 8 : de diskant bestaat volledig uit nieuw pijpwerk.

Gedekt 16 : de bas is 19de-eeuws (Mondt?Hooghuys?), bijgewerkt door Loncke; de diskant bestaat uit pijpwerk dat wellicht uit het vroegere Positief afkomstig is, 7 gedekten en 8+9 roergedekten met dunne roeren.

Prestant 4 : in de bas ex-frontpijpen van hoog tingehalte (uit het Positief van Cacheux ?); van nieuwe kernen voorzien; thans met stemsleuven.

Holpijp 8 : volledig gedekt met verschuifbare hoeden; wellicht van Cacheux.

Spitsfluit 8 : oud pijpwerk, op de e-pijp staat de originele inscriptie "nasard"; dit register is volledig conisch,

tot de kleinste toe; anderhalf oktaaf is thans gecombineerd met een ander spel.

Fluit 4 : Cacheux-pijpwerk; de 8 grootste zijn gedekt met verschuifbare hoeden; verder 10 roergedekten ($\emptyset$ roer = $1/3$ van $\emptyset$ corpus; roerlengte = $2/3$ van corpus); de kleinste zijn wijde open fluiten, zeer smal gelabieerd.

Oktaaf 2 : Doublette van Cacheux; enkele pijpen zijn wellicht vernieuwd in de 19de e.

Vulwerk : Fourniture, niet homogeen van samenstelling; bevat zowel oud pijpwerk met hoger tingehalte en dunwandiger (wellicht Cacheux), als 19de-eeuws materiaal.

Trompet 8 : heeft tinnen schalbekers; wellicht Cacheux.

Schalmei 4 : wellicht Clairon van Cacheux; is geen half register doch volledig uitgebouwd (origineel); de 12 kleinste zijn labialen.

Kornet : hoog tingehalte; wellicht volledig van Cacheux;
 8' gedekt, met verschuifbare hoeden;
 4' zeer wijde mensuur, de labiëring begint zeer smal en verbreedt naar boven toe;
 $2^{2/3}$ ' bevat hier en daar nieuwere pijpjes (19de e.);
 2' id., er zijn tevens enkele pijpen van Loncke;
 $1^{3/5}$ ' " "

De uitbreidingen fis''' en g''' staan in de voet van de kast.

Rugpositief

+ front : nieuw pijpwerk; loden conducten; brillen in multiplex.

+ binnenpijpwerk :

(dit binnenwerk kon tijdens ons onderzoek niet in detail bekeken worden daar de kast gesloten was).

Prestant 4 : het binnenpijpwerk is oud.

Gedekt 8 : oude eiken baspijpen, met nieuwe voorlagen; het metalen pijpwerk is deels 19de-eeuws (Mondt?) en deels ouder.

Nasaard 2 $^{2/3}$: oud; in de bas gedekt, in de diskant wijde open fluit.

Woudfluit 2 : is een oude Doublette; thans met stem-insnijdingen.

Terts 1 $\frac{3}{5}$: nieuw van Loncke.

Kwint 1 $\frac{1}{3}$: nieuw van Loncke; conisch.

Cimbelstem 2 k : nieuw van Loncke; uit spotted metaal.

Kromhoorn 8 : nieuw van Loncke.

Zwelwerk

Wilgenpijp 8 : bas in eik; verder 19de-eeuwse factuur.

Fluit 8 : in de diskant overblazend.

Zweving 8 : deels van Loncke, deels 19de-eeuws.

Fluit 4 : nieuw van Loncke; conisch.

Zwegel 2 : 19de-eeuws; conisch in de bas.

Klein vulwerk 3 k : nieuw van Loncke; spotted metaal.

Fagot-Hobo 8 : 19de-eeuws.

Pedaal

- veel transmissies en unit's.

- het pijpwerk staat deels buiten de kast opgesteld.

- ouder pijpwerk is verwerkt in :

Bazuin 16, de grootste met eiken schalbekers en koperen stevels;
bas van een 16', divers 19de-eeuws materiaal.

Windladen

Hoofdwerk

- lade met 15 slepen en 54 cancellen, daterend uit de 19de eeuw (Hooghuys?).

- van de oude lade van Cacheux (13 slepen, 48 cancellen) is in elk geval niets meer aanwezig.

- de pijpstokken en de ventielkast zijn nieuw (wsch. Loncke).

Rugpositief

- vermoedelijk nieuwe lade, of minstens grondig vernieuwd.

- deze lade is zeer hoog gelegen.

Zwelwerk

- nieuw ?

Klaviatuur

- vrijstaande speeltafel, Loncke.

Traktuur

- electro-pneumatisch systeem, integraal nieuw.

Windvoorziening

- nieuw.

ORGELKAST

- opgesteld op het koordoksaal (originele plaats); barok meubel.
- 8-voets hoofdwerkprospect, gericht naar de middenbeuk,
4-voets rugwerkprospect, gericht naar het koor.
- het grondplan van de hoofdwerkkast is op basis van een halve cirkel uitgewerkt; deze kast werd later een 60-tal cm verdiept en achteraan verhoogd; de huidige rugwand is 19de-eeuws.
- rugwerkkast origineel; de rugwand werd licht gewijzigd.
- achteraan op de hoofdwerkkast staat het opschrift

1597

sic Deus dilexit mundum ;

dit slaat op het O.L.Vrouwbeeld aan de voorzijde dat uit dat jaar dateert.

HUIDIGE TOESTAND

instrument : normaal bespeelbaar;

het oude pijpwerk is echter beschadigd en in verval.

meubel : begin van verval.

onderhoud : normaal.

datum prospectie : maart 1977.

In bijlage : BIBLIOGRAFIE

Brugge, O.L.Vrouwkerk.

BIBLIOGRAFIE

A. Aangaande orgels vóór 1722.

1. M.A. Vente : "Het geslacht Langhedul", in 'De Schalmei', I^ojg., 1946, nr. 4; zie blz. 5.
2. P. François : "Brugse orgelmakers", in 'Biekorf', 49^ojg., nrs. 7-8, Brugge 1948; zie blz. 158 (werken door P. Ysore, 1585).
3. M.A. Vente : "De geslachten Buus en Van der Keere", in 'De Schalmei', IV^ojg., 1949; zie blz. 4.
4. M.A. Vente : "Ysbrandt Claesz uit Breda", in 'De Schalmei', IV^ojg., 1949; zie blz. 123.
5. M.A. Vente : "Proeve van een repertorium van de archivalia betreffende op het Nederlandse orgel en zijn makers tot omstreeks 1630", Brussel / Koninklijke Academie, 1956; zie blz. 35-37.
6. M.A. Vente : "Die Brabanter Orgel", uitg. H.J. Paris, Amsterdam 1963; zie blz. 16 en 124.

ADDENDUM

In de kerk is een schilderij (doek, 101 x 120 cm) aanwezig waarop het interieur van de kerk staat afgebeeld, ca. 1670; de auteur is Hendrik van Minderhout (°Rotterdam 1632 + Antwerpen 1696).

Een fotografische reproductie is beschikbaar in het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium / Brussel, fototheek nr. 125938 B.

Links tegen de muur, achter het koordoksaal, bemerkt men een orgel (uit 1561?); het is hoogstwaarschijnlijk het hier afgebeelde orgel dat in 1726 aan de St-Petrus & Pauluskerk te Oostende verkocht werd.

Het Cacheux-orgel van 1722 werd op het nieuwe koordoksaal gebouwd.

B. Aangaande het orgel vanaf 1722.

1. E.G.J. Gregoir : "Historique ...", Antwerpen 1865.
blz. 149 : "MONDT-GROENEWOUT (H.), ...
1862 : renouvelé l'orgue à N.-D. à Bruges qui date de 1579. Cet orgue a

2 clav., 28 reg., pédale, crescendo et pédale de combinaison. ..."

blz. 179 : "Bruges possède encore plusieurs orgues. ...

Un orgue à Notre Dame, restauré et augmenté d'un clavier de pédale par Mr. H. Mondt d'Anvers."

2. F. van der Mueren : "Het orgel in de Nederlanden", Standaard-Boekhandel, Brussel, 1931;

blz. 139 : "Die torenvorm - die tenslotte de gotische denkwijze verraaft - verdwijnt niet plots, we ontwaren hem nog in menig orgel der 18e eeuw : ..., O.L.Vrouw te Brugge°, ...

°Deze kas dagteekent van 1722. Het triomfkruis erboven dagteekent van 1594 en komt voort van de oude koorafsluiting. (De Kristus is van Jan Aerts). Rond 1610 werden aan beide zijden de aartsengel en de H. Maagd toegevoegd. De maagd in het midden dagteekent van 1597. Ze was geschilderd op verzilverd hout in doorzichtbare glanskleur. Ze werd herschilderd in 1889. (cf. Duclos : Bruges, Histoires et souvenirs, 1910, blz. 474). Het oude orgel werd verkocht in 1726 (cf. Paillard : Inscr. N.D. bl. 38 litt. H.)."

3. "Orgels - Werken / uitgevoerd door Jules Anneessens / Menen / 1905-1948" (brochure uitgegeven in eigen beheer door firma Anneessens / Menen).
Brugge O.L.Vrouw wordt vermeld op "Lijst elektrische ventilatoren".

4. P. François : "Brugse orgelmakers", in 'Biekorf', 49° jg., nrs. 7-8, Brugge 1948.

blz. 159 : "Later, in 1722, zullen wij Corneille Cacheux van uit Arras zien aankomen te Brugge om er te werken aan het orgel van de O.L.Vrouwkerk; .... Als Cacheux sterft den 10 juli 1738 is het orgel door hem begonnen in de O.L.Vrouwkerk te Brugge onvoltooid."

Nota : Dhr. François schrijft verkeerdelijk 'O.L.Vrouwkerk'; in feite is de St-Walburgakerk bedoeld; later hebben een aantal auteurs deze vergissing overgenomen.

blz. 161 : "Louis Hooghuyts .... . Het moge volstaan hier enkel te wijzen op werk van zijn hand te Brugge zelf.

In 1854-1855 hernieuwing van het orgel in de O.L.Vrouwkerk en restauraties aan dit van St-Salvators."

5. 'De Praestant', III^ojg., 1954, blz. 101, in de rubriek
"Orgelinhuldigingen" :

Brugge - O.L.Vrouw - 4 juli

orgelbouwer : fa. Jos Loncke & Zonen, Esen

systeem : electro-pneumatisch

*Werden in gebruik genomen : alle bruikbare delen van het oud orgel
o.m. de sleepladen en alle spelen waaronder meerdere daterend uit
de jaren 1700.*

organist-titularis : O. Moreau.

(volgt dispositie).

6. A. Deschrevel : "Werklijst van J. Loncke", in 'De Praestant'
VIII^ojg., 1959;

*vermelding "Brugge O.L.Vrouw : 1954; ombouw (nieuw front 75% tin),
31 sp., 3 kl., ped."*

7. M. Vanmackelberg o.s.b. : "Les Orgues d'Arras", in 'Mémoires
de l'Académie d'Arras', Atrecht (Arras) 1963.

blz. 124 : "Note sur Cornil Cacheux. ...

*Cornil Cacheux était-il déjà définitivement installé à Arras quand en 1722
(ou un peu plus tard) l'église Notre Dame de Bruges lui commanda un nouvel
orgue ? C'est vraisemblable. En tout cas, Cornil Cacheux fut pleinement
satisfait de ce dernier travail, tout incomplet qu'il ait été (il s'agis-
sait du seul grand orgue, le positif ne devant être placé qu'après sa mort
par le facteur brugeois André Berger).*

*Plus de quatre ans après sa réception, quand il adressera, en août 1728,
un projet pour l'orgue de l'église Notre Dame à Calais, il fera état des
félicitations reçues des experts pour cet instrument : "tantae perfectionis
esse ita ut in nullo deficiat", comme en témoigne, écrit-il, un acte capi-
tulaire. Et il ajoute : "J'ay garantie mon orgue de bruge un an, et je fut
hardiment quatre ans sans la voir, après quel terme je fus la revoir ou
je n'ay travaillé que trois jours pour y laver la poussière qui seul avait
un peu altéré l'accord."*

*In bijlage geeft de auteur de volledige brief waaruit boven-
staande citaten komen.*

8. G. Moortgat : "Oude Orgels in Vlaanderen", deel I, uitg. Dienst Pers & Publikaties v.d. B.R.T., brochure nr. 21, 1964.
 blz. 36 : *"Wij konden het huidige orgel identificeren als een werk van Cornelius Cacheux uit Kamerijk. Vermits deze het instrument in 1722 onafgewerkt liet, werd het later voltooid door J.B. Frémat (Rijsel). (zie A. Deschrevel "Historische terugblik op het orgel in West-Vlaanderen, nov. 1953). Jammer genoeg werd het orgel enkele tijd terug vergroot en met een ook geëlectriceerd (Loncke). In 1862 werden herstellingswerken uitgevoerd door Mondt-Groenewout uit Antwerpen."*
 blz. 37 : afbeelding.

Enkele randbemerkingen :

- Van Mackelberg (7 supra) geeft geen bronvermelding wanneer hij beweert dat het Positief pas na 1738 door A. Berger voltooid zou zijn.
 Het contract van 1722 en vooral het addendum daarbij van 1724 laten geenszins zulke gang van zaken vermoeden (cfr. infra sub 9).
  - Ook bij Moortgat (8 supra) vinden we de gebruikelijke onnauwkeurigheden.
 Cacheux was in 1722 te Atrecht gevestigd.
 Dat het orgel door J.B. Frémat zou voltooid zijn berust waarschijnlijk op een verwarring met de St-Walburgakerk waar Frémat inderdaad in 1738 een orgel van de overleden Cacheux afwerkte.
9. A. Schouteet : "Stukken betreffende de bouw van een orgel in de O.L.Vrouwekerk te Brugge", in 'Bouwstenen voor een geschiedenis der Toonkunst in de Nederlanden', deel II, uitg. Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis, Utrecht 1971.
 zie blz. 55-57
 (archiefstuk i.v.m. de bouw van het orgel in 1721 en de bijwerken van 1724).
10. F. Peeters & M.A. Vente : "De Orgelkunst in de Nederlanden", uitg. Mercatorfonds, Antwerpen 1975 (2de druk).
 blz. 226 : afbeelding met als bijschrift
"Brugge, Onze-Lieve-Vrouw, tweemanualig koororgel (gezicht naar de beukzijde) door Corneille Cacheux (1721-24). Opvallend is de halfcirkelvormige opstelling van het hoofdwerk. Het rugpositief is aan de achterzijde opgesteld, dus naar het koor gericht. Het Mariabeeld in de hoge nis van het

huidige doksaal is afkomstig van het vernielde renaissance-koordoksaal van 1597.

11. J.P. Félix : "Les photos d'orgues de Floris van der Mueren",
in 'Mélanges d'organologie' (uitgeg. in eigen beheer), 1980.
Onder *Inventaire descriptif des clichés.*

Clichés de format 9 x 12 cm.

blz. 107 :

nr. 46. -Bruges (Eglise Notre-Dame). - *Jubé et buffet d'orgues.*

12. L. Lannoo : "De Brugse orgelmakers Berger en hun familie",
uitg. Instrumentenmuseum - Brussel, 1982.

blz. 17, op de werklíjst van A.J. Berger :

"1773, Brugge, O.L.Vrouwkerk, onderhoud."

blz. 23 bewijsstuk.

13. J. Ferrard : "Orgues de Belgique en cartes postales anciennes /
Belgische orgels in oude postkaarten", uitg. S.I.C., Brussel
1982.

blz. 22 : beknopte historische nota.

blz. 23 : reproductie van een postkaart

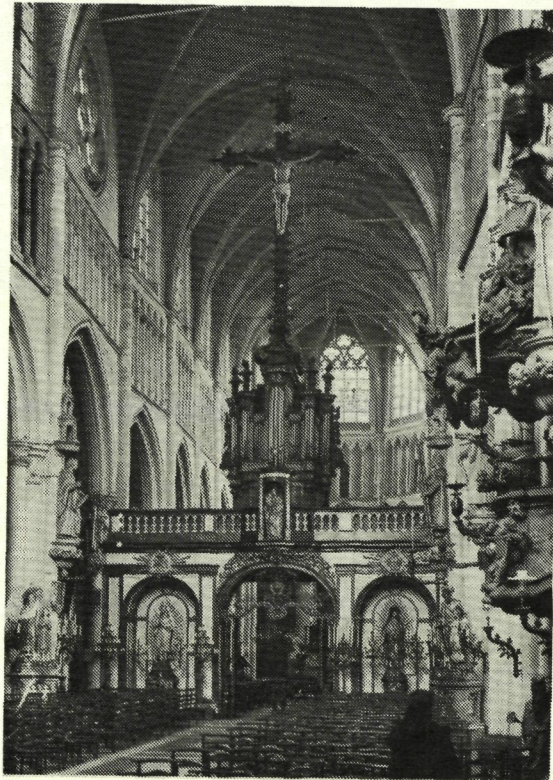
"Bruges. Intérieur de l'Eglise Notre Dame

Editeur Jules Nahrath, Bruxelles."

(te dateren vóór 1900).

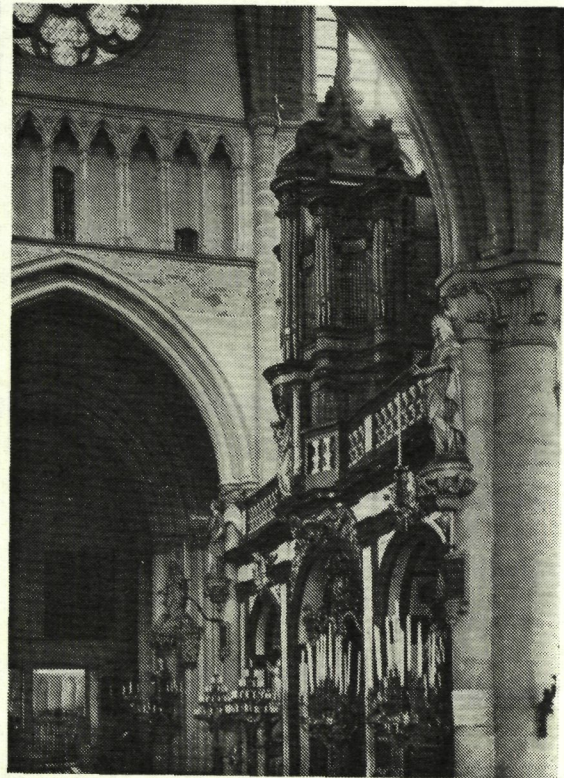

Copyright A.C.L.

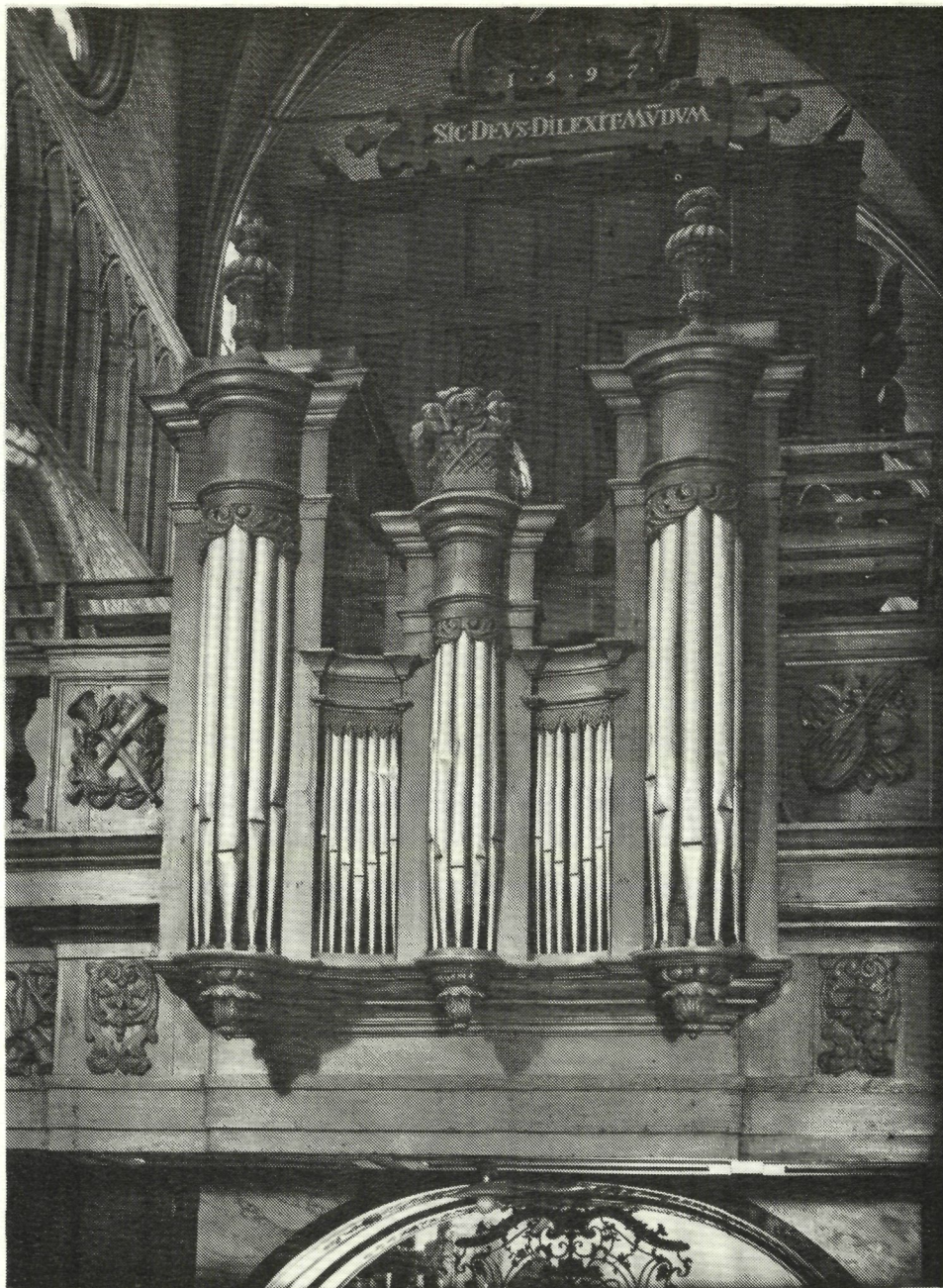
BRUGGE,
O.L. VROUW

Copyright A.C.L.

Koordoksaal met orgel

Copyright A.C.L.

BRUGGE, O.L. VROUW

Rugpositief

Stad BRUGGE

Parochiekerk SINT-ANNA

KERK

Als hulpkerk van de Sint-Kruisparochie ingewijd in 1497.

Vernield tijdens de beeldenstorm en in laatgotische stijl herbouwd in 1607-1621 met koor, één beuk en toren met octogonale spits van 1761.

Sedert 1668 zelfstandige parochiekerk.

Fraai doksaal als koorafsluiting (1626-28), waarop het orgel zich bevindt.

=====

ORGEL

Auteur oorspronkelijk instrument : J. van Eynde / Ieper.

Bouwjaar : 1707.

Van dit orgel rest heden alleen het meubel; een compleet nieuw instrument werd hierin gebouwd door (volgens opschrift :)

"Louis Hooghuys & Fils

facteur d'orgues - rue St-Jacques

Bruges".

Dit werk geschiedde ca. 1875-77; voorheen had de orgelmakersfamilie Hooghuys reeds meerdere malen aan het orgel gewerkt.

Een herstelbeurt (met o.m. toevoegen van 2 pedaalregisters) werd uitgevoerd door J. Anneessens / Menen, eerste helft 20ste e.

INSTRUMENTDispositieHoofdwerk

Montre 8

Bourdon 8

Viola de gamba 8

Prestant 4

Flûte à cheminée 4

Voix celeste 8

Positief

Salicional 8

Bourdon 8

Flûte harmonique 4

Violine 8

Pedaal

Sousbasse 16

Flûte 8

Nazart 3

Fourniture 4 rang

Trompette basse 8

Trompette sup. 2

- Hoofdwerk = bovenklavier,
Positief = onderklavier.
- registertrekker "accouplement".
- 1 pedaal : kopp. Ped.-HW.

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - d'

Pijpwerk

- + front : pijpwerk van Hooghuys; in origine verguld maar thans overschilderd met goudverf;
alle pijpen in de tussenvelden zijn niet-sprekend.
- + binnenpijpwerk :
Alle spelen zijn van L.B. Hooghuys, tenzij anders vermeld.
- Montre 8 : de grootste pijpen zijn in hout en in het midden op de windlade geplaatst; verder staat een gedeelte in het front, en de 35 kleinste staan op de lade.
- Bourdon 8 : een 14-tal baspijpen zijn in eik; de overige in metaal, gedekt met verschuifbare hoeden.
- Viola de gamba 8 : het groot octaaf is gecombineerd met de Montre 8; verder metalen pijpen met originele snijbaarden.
- Prestant 4 : de grootste staan in het front.
- Flûte à cheminée 4 : in de bas metalen gedekten met hoeden; in de middentessituur roergedekt; de 20 kleinste zijn open conische pijpen.
- Voix celeste 8 : nieuw (Anneessens ?); is in de plaats gekomen van een 2'-spel.
- Nazart 3 : in de bas roergedekt, tamelijk korte roertjes; de 23 kleinste zijn conisch, open.
- Fourniture : 3 koren (en niet 4 zoals op het registerplaatje staat).
- Trompette 8 bas & sup.: moderne koppen-vorm; messing-lepels die geslagen en gevijld zijn; de schalbekers vallen om;

overal zijn expressions ingetrokken (Anneessens ?).

Positief

(in de voet van de kast)

Salicional 8 : volledig conisch, enge mensuur; in de bas gecombineerd met de Bourdon.

Bourdon 8 : groot octaaf in eikenhout; verder metalen gedekten, verschuifbare hoeden.

Flûte harmonique 4 : de 8 grootste zijn eiken pijpen, open, terzijde geplaatst; verder metalen open pijpen met wijde fluitmensuur; de 29 kleinste zijn overblazend.

Violine 8 : diskant, vanaf c'; originele snijbaarden.

Pedaal

Sousbasse 16 & Flûte 8 : bestaan volledig uit houten pijpen; dateren van eind 19de of begin 20ste eeuw (Anneessens ?); opgesteld terzijde op het doksaal, achter de blaasbalgen, met een aparte bekisting errond.

Windladen

- beide laden zijn van Hooghuys.
- geschroefde pijpstokken.
- de voorlagen van de ventielkassen worden aangedrukt met haken.
- ventielen in cederhout, achteraan ingelijmd en vooraan in een stift geleid; koperen veren.
- de pulpeten werden verwijderd (en vervangen door lederen rondellen), ook de schalmstokjes zijn verdwenen.
- in de ventielkas van het hoofdwerk bevindt zich een etiket

Louis Hooghuys

facteur d'orgues - rue St-Jacques nr 5

accord - réparations

Bruges

Klaviatuur

- ingebouwd aan de zijkant (het klavier van Van Eynde bevond zich aan de rugzijde).
- klavieren met moderne balansmechaniek, Hooghuys (bovenmanuaal met dubbele wippen, ondermanuaal met trekmechaniek).

- het pedaalklavier is nieuw.

Traktuur

- integraal Hooghuys.
- de registerstokken zijn dunne metalen staven.

Windvoorziening

- Hooghuys.
-

ORGELKAST

- viervoets meubel in barokke stijl, met fraai houtsnijwerk; origineel uit 1707.
  - het meubel is maar weinig gewijzigd ondanks de integrale verbouwing van het instrument.
  - het orgel staat op het koordoksaal met het prospect naar het kerkschip gewend; het is echter niet in de balustrade ingebouwd omdat deze laatste uit marmer is.
-

HUIDIGE TOESTAND

- instrument : begin van verval.
  - meubel : id.
  - onderhoud : ontoereikend.
  - datum prospectie : maart 1977.
-

Bijlagen : ARCHIVALIA
BIBLIOGRAFIE

BRUGGE, Sint-Annakerk.

ARCHIVALIA

De organoloog Gh. Potvlieghe verrichtte destijds een kort onderzoek naar orgelarchivalia. Ziehier de gegevens die hij ons ter beschikking stelde :

Brugge, Sint-Anna, kerkarchief (niet geïnventariseerd).

Rekeningen 1710-1712, fol 60 v°

Betaelt aen Sr Jacobus vanden hende een pont thien schellingen grooten over het maecken van een nieuwen clauwier inden orgel per quytantie

Resolutieboek 1672-1728, fol 95

Eodem wierdt d'Heer Laureys Van Bogaerde gheauthoriseert om met Jacobus Vanden Eynde te maecken accoord, noopende het repareren, ende schoon-maecken vanden orghel, die hy over twalf jaeren voor dese kercke heeft gemaect, alsoo den selven orghel gheluydt gaf sonder dat men toucheerde de clauwieren, 't ghone men jugeerde voorts te comen uyt de excessive hitte, ende onghehoorde drooghte die van desen somer ghemaect heeft, waer door het lymseel van het secreet nootsaeckelyck moeste opengetrocken syn

Rek. 1749-54, fol 103 v°

Betaelt aen den orgelmaker berger de somme van L 0.18.8 gr over trepareren van een touche, accorderen van rietspelen en souderen van een Cromhorn pype inden orgel by 2 quitt^{en}

XVIIJ - VIIJ

Rek. 1755-61, fol 181

Voorts aen Sr Berger, over het repareren vanden Orgel, de somme van seshien ponden seven schellingen en ses grooten, als per vier distinde quittantien

Rek. 1782-88, fol 131 v° & 132

Eyndelinge betaelt aen Dominicus berger orgelmaecker binnen dese stadt de somme van neghen ponden grooten ter causen van het vermaecken ende onderhouden vanden orgel t' sedert den neghentienden april seventhienhondert eenentachtig tot den vyfthienden april seventhienhondert sevenentachtig per ses quittantien de uytgetrockene

Rek. 1788, fol 143

Betaelt aen Dominicus berger over het vermaecken vanden orgel, ende een selven

nieuwe te verleeren ten jaere seventhien-hondert vyfentachentig

Rek. 1791, fol 77v° tot fol 88

(onderhoud door D. Berger 1788-1790 + herstelling der blaasbalgen in 1789)

Rek. 1782, fol 85 v° & 86

(onderhoud door D. Berger 1781)

Kerkrekeningenbundel 1788-1806 (onvolledig)

Rek. 1794-97, fol 33 v°

(onderhoud door D. Berger in 1795-96-97)

"Journal van Ontfang ende uytgeven 1804-1811"

1804 8br Betaelt aen d'heer Van Peteghem over het repareren van den orgel
en blaesbalcken als par acq^t 7 -

Rekeningenboek 1788-1806 (onvolledig)

Rek. 1804-06, fol 12 v°

Aen Sr L. van Peteghem orgelmaeker over het repareren van de blaesbalcken & -
als par acquit 7 - 0 - 0

Rek. 1804-06, fol 13

Ingevolge voor genomen resolutie veraccordeert met gerrit hooghuys orgelmaeker
voor het cuysschen ende repareeren van geheel den orgel by accorde voor eene
somme van 220 guldens courant 't gone hy gedaen ende voltrocken heeft in mey
1806 ende aenbetaelt als & acq^t L 36 - 13 - 4

Nog aen den selven over het repareren van de blaesbalken in july 1806
& acq^t 5 - 8 - 6

"Journal van Ontfang ende uytgeven 1804-1811"

1806 10 Mey Betaelt aen Gerrit Hooghuys orgelmaeker over het cuysschen en
repareeren van den orgel volgens accorde & als par acquit 36 - 13 - 4
aen N. Warny over blaesen 8 - 2
Aen thienpont over surveilleren twerk den orgelmaeker & overnemen

0 - 10 - 6

(Thienpont is de organist van de kerk)

1807 28 april Betaelt aen G. Hooghuys orgelmaeker over een cleene
reparatie aen den orgel 0 - 6 - 8

1808 Aen den horgelmaeker hooghuys 't cuysschen en adjusteren tweemael den
orgel jegens S^{te} annedag en Kersdag saemen 0 - 13 - 4

1810	january	(voor onderhoud aan Hooghuys)	2 - 0 - 0
1811	jan	id.	2 - 0 - 0

Rekeningenbundel 1807-1829

Rek. 1809 fol 8 v°

Betaelt aen gerardus hooghuys orgelmaeker over reparatie L 1 - 0 - en nu met hem in accoorde tot twee ponden gr 's jaers en betaelt 't eerste jaer gevallen met Xbre 1808 L 3 - 8 - 4

Rek. 1812 (aan G. Hooghuys voor onderhoud)

Rek. 1813 id.

Rek. 1814 (aan S.G. Hooghuys voor onderhoud)

id. in 1815, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826 en 1829.

Rekeningenbundel 1830-1850

Elk jaar "betaelt aen Simoen Hooghuys, orgelmaker, over zyne jaarwedde"; in 1846 een grotere som (260 (fr)).

Rekeningenbundel 1851-1869

Rek. 1851 (voor onderhoud aan Simoen Hooghuys)

1852 id.

1853 (voor onderhoud aan L. Hooghuys)

1854 Betaeld aen L. Hooghuys orgelmaeker over het leveren en plaatsen van pedalen aen den orgel volgens accord ingevolge mandaet

1855 tot 1869 (voor onderhoud aan L. Hooghuys)

Dagboek 1846-1855

1849 6 april (+ ook telkens in juli) hooghuys simon, stemmen orgel

1850 5 april id.

1851 5 april id.

1852 3 april id.

1853 1 april id.

1854 15 febr aen L. Hooghuys over leveren en placieren van een nieuw clavier aen den orgel 150 - 00

1854 20 mey aen L. Hooghuys orgelmaker op rekening voor het herstellen en leveren van nieuwe spelen aen den orgel 200 - 00

1854 9 aug aen L. Hooghuys, orgelmaker het restant der som van vierhonderd francs over volle voldoening voor het herstellen en vernieuwen

<i>van speelen in den orgel gedurende het jaer 1854</i>	150 - 00
1855 (voor onderhoud aan L. Hooghuys)	
1855 <i>aen L. Hooghuys, orgelmaker, over het leveren en placeren van pedalen</i>	
<i>aen den orgel volgens accoord</i>	70 - 0

Dagboek 1856-1863

(onderhoud betaald in 1856, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863.)

Brugge, Bisschoppelijk Archief, reeks F, nr. 49.

Rek. 1809 *Betaelt aen gerardus hooghuys orgelmaeker over reparatie* 3 - 8 - 4

BIBLIOGRAFIE

A. Betreffende orgels vóór 1707.

1. P. François : "Orgeldisposities te Brugge in de 16de eeuw", in 'De Schalmei', III° jg., 1948; zie blz. 27.
2. M.A. Vente : "Figuren uit Vlaanderen's Orgelhistorie - Ysbrandt Claesz uit Breda", in 'De Schalmei', IV° jg., 1949; zie blz. 123.
3. M.A. Vente : "Proeve van een repertorium van de archivalia betrekking hebbende op het Nederlandse Orgel en zijn makers tot omstreeks 1630", Brussel, Kon. Academie, 1956, blz. 27-35; zie blz. 34.
4. M.A. Vente : "Die Brabanter Orgel", uitg. H.J. Paris, Amsterdam 1963; zie blz. 113.
5. F. Peeters & M.A. Vente : "De Orgelkunst in de Nederlanden", uitg. Mercatorfonds, Antwerpen 1971; zie blz. 82 en blz. 185.
6. L. Lannoo : "Een kleine orgelgeschiedenis", in 't Schrijverke', V^o jg., 1975, nr. 5; zie blz. 4-6.
7. L. Lannoo : "Orgels te Brugge, dl.I", in 'Het Brugs Ommeland', XVIII° jg., 1978, nr.1; zie blz. 23-24.
8. a. 'Orgelkunst', V^o jg., nr. 1, maart 1982, in de rubriek 'Bouwstenen', zie blz. 31-32.
b. id., VI° jg., nr. 1, maart 1983, zie blz. 26 (aanvulling).

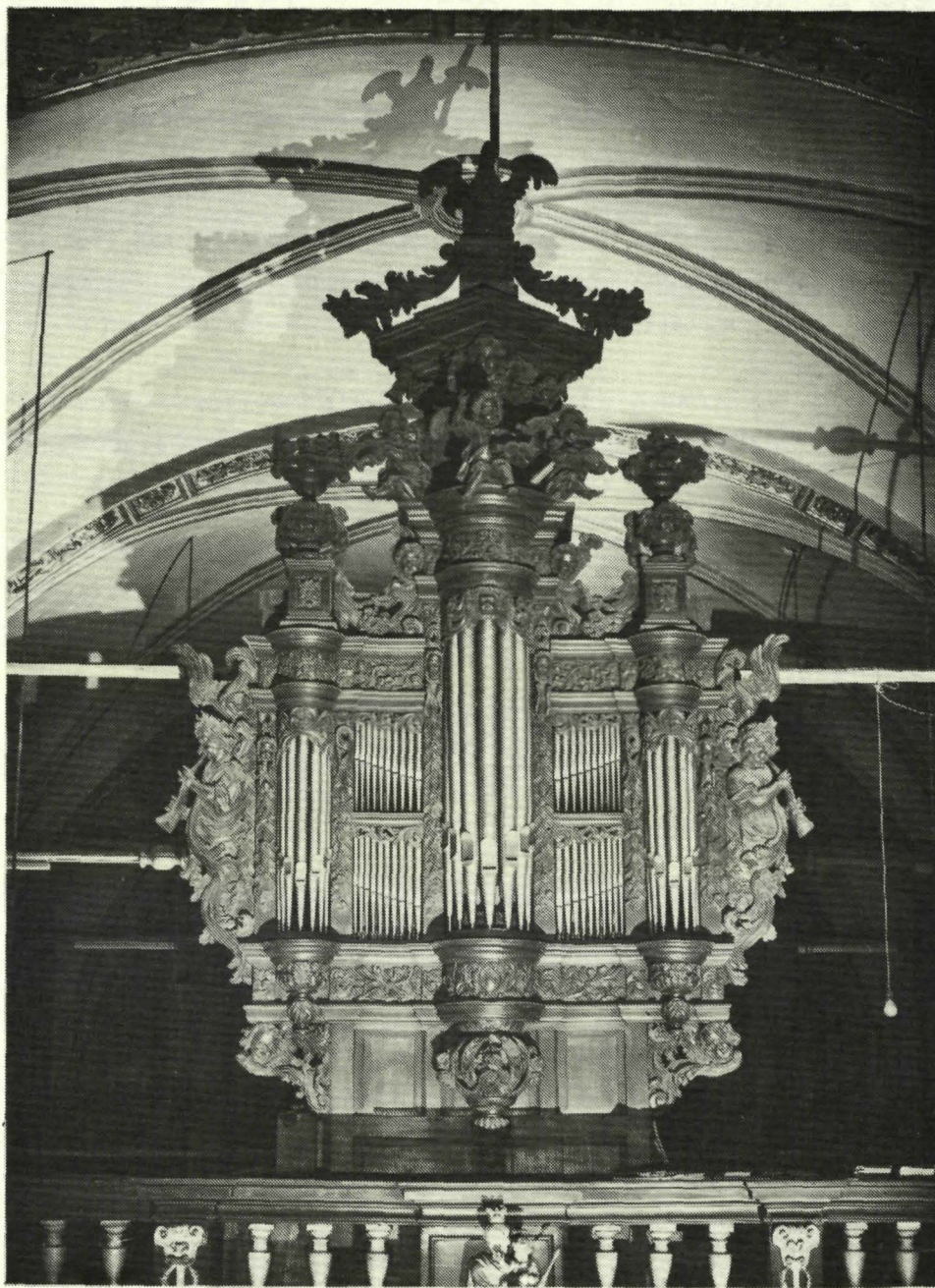
B. Betreffende het Van Eynde-orgel en het Hooghuys-orgel.

1. A. Deschrevel : "Het orgel in de Sint-Pieterskerk te Ieper - De Ieperse orgelbouwer Jacobus van Eynde", in 'De Schalmei', IV^ojg., 1949, blz. 13-15.
zie blz. 14 (geschematiseerde weergave van de dispositie van Brugge, St-Anna, naar het contract van 1707);
tevens volgende vermelding :
"2. Op 20 September 1707 gaat hij de verplichting aan een nieuw orgel te bouwen voor de St-Annakerk te Brugge. Het oud orgel uit deze kerk werd door Van Eynde in 1710 verplaatst naar de kerk van Lichtervelde."
2. "Orgels - Werken / uitgevoerd door Jules Anneessens / Menen / 1905-1948" (brochure uitgeg. in eigen beheer door firma Anneessens); Brugge St-Anna wordt vermeld op
- Lijst vernieuwde en herstelde orgels,
- Lijst elektrische ventilatoren.
3. F. Peeters & M.A. Vente : "De Orgelkunst in de Nederlanden", uitg. Mercatorfonds, Antwerpen 1971.
- blz. 191 : kleurenafbeelding met als onderschrift
"Brugge, Sint-Anna, eenmanualig orgel door Jacobus van Eynde (1707). De esthetiek is verwant aan die der Westvlaamse kasten uit de 17de eeuw. De sculptuur is plastisch en barok behandeld, terwijl de bekronende bloemvazen een latere toets geven. In het vijf traveeën tellende koordoksaal door Hans van Mildert uit Antwerpen (1626-28) is een streven naar klassieke soberheid merkbaar."
- blz. 193 : vermelding op de werklijst van Van Eynde.
4. A. Deschrevel : "Contract inzake de bouw van een orgel in de St-Annakerk", in 'Bouwstenen voor een geschiedenis der Toonkunst in de Nederlanden', uitg. Vereniging voor Nederlandse Muziek-geschiedenis / Utrecht, deel II, 1971, blz. 58-60.
(tekst van het contract met J. van Eynde).
5. A. Verberne : "Hooghuys, ...(div)", in Nationaal Biografisch Woordenboek, deel 5, Kon. Academie, Brussel 1972, kol. 458-464;
zie onder :

- Hooghuys, Gerrit
"Van 1806 tot 1813 onderhield hij het orgel van Sint-Anna te Brugge"
  - Hooghuys, Louis
"Brugge, Sint-Anna (ca. 1875, met opschrift van de bouwer, Louis Hooghuys & Fils, 2 klav. en ped., 16 reg)."
  - Hooghuys, Simon
"Van 1814 tot 1853 onderhield hij het orgel van Sint-Anna te Brugge."
6. Gh. Potvlieghe & A. Fauconnier : "Luister van het orgel in Vlaanderen / Een studie over leven en werk van J. van Eynde", uitg. De Monte, Leuven 1974; passim.
  7. L. Lannoo : "Een kleine orgelgeschiedenis (Actum Brugghe den 28 september 1707)", in 't Schrijverke', V^ojg., nr. 5, 1975; zie blz. 6-11.
  8. L. Lannoo : "Orgels te Brugge (deel I)", in 'Het Brugs Ommeland', XVIII^ojg., nr. 1, 1978; zie blz. 24-26.
  9. L. Lannoo : "De Brugse orgelmakers Berger en hun familie", uitg. Instrumentenmuseum, Brussel, 1982.
    - onder A.J. Berger
 zie blz. 17 : onderhoud in Brugge, St-Annakerk
 + blz. 19 archiefbron.
    - onder D. Berger
 zie blz. 26 : 1781-87, Brugge, St-Annakerk, onderhoud
 + blz. 27 sub 4 archief.
  10. P. Roose : "Werklijst anno 1885 van L.B. Hooghuys, aangevuld met notities en realia", in 'Orgelkunst', VI^ojg., nr. 4, dec. 1983. Op deze werkljst (zie blz. 6-7) wordt vermeld :
"Bruges - St. Anne - 2 clav. - 16 rég.";
 deze werken zijn te situeren 1876-77.

BRUGGE, SINT-ANNA

Administratieve entiteit BRUGGE

Arrondissement BRUGGE

Stad BRUGGE

Parochiekerk SINT-GILLIS

KERK

Gebouw uit XIIe-XIV^ee., ca. 1462-79 verbouwd tot hallekerk; met torenspits van 1512. Restauratie (1872 e.v.) o.l.v. arch. A. van Assche.

Barokmeubilair en talrijke schilderijen.

=====

ORGELS

a) orgel op het transeptdoksmaal.

Auteur instrument : L.B. Hooghuys / Brugge.

Bouwjaar : na 1874 (= bouwjaar van het doksmaal).

(1879 ? in dat jaar werd het doksmaal verplaatst).

Wijzigingen : - S. van Bever / Brussel, 1908-09.

- J. Anneessens / Menen, 1928 en 1945.

Voormalig onderhoud : firma Anneessens / Menen.

INSTRUMENTDispositie

+ Groot Orgel (bovenmanuaal);

2 verticale rijen registertrekkers, aan weerszijden v.d. klaviatuur.

O Cornet	Montre 8	O
O Bourdon 8	Prestant 4	O
O Salicional 8	Doublette 2	O
O Flûte 4	Gambe 8	O
O (leeg*)	Flûte 16	O
O Trompette bas 8	Trompette 8	O

* was Tierce (de registertrekker, met naamplaatje, ligt binnenin de kast).

+ Positief (ondermanuaal)

1 horizontale rij registertrekkers, rechts naast het klavier.

	o	o	o	o
Doublette 2				
Flûte 4				
Bourdon 8				
Salicional 8				

manuaalomvang : C - f'''

pedaalomvang : C - f', aangehangen aan het Gr. Org.

(niet-originele pedaalomvang).

Pijpwerk

+ front : bevat een gedeelte van Montre 8 en enkele pijpen van
Prestant 4; de pijpen zakken door aan de voeten.

+ binnenpijpwerk : hoog tingehalte; alle pijpwerk is beschadigd
door slecht stemwerk.

Groot Orgel

Cornet : 5 r.; 8' gedekt met verschuifbare hoeden, de overige
koren zijn wijde open fluiten; de monden zijn bovenaan
niet ingeritst.

Montre 8 : de grote C-pijp is in hout (eik); de grootste metalen
pijpen staan vervolgens in het front, en de 32 kleinste op
de windlade.

Bourdon 8 : 12 houten baspijpen, afgeleid terzijde; 2 eiken gedek-
ten op de lade (stonden in origine elders); verder 19 + 19
metalen gedekten, met verschuifbare hoeden.

Prestant 4 : de grootste in het front, verder 23 pijpen op de lade.

Salicional 8 : reël vanaf 4' (het groot oktaaf is gekombineerd
met een ander register); zonder snijbaarden; het pijpwerk was
in origine volledig met de stemhoorn gestemd.

Doublette 2 : staat volledig op de windlade.

Flûte 4 : gedekt, met verschuifbare hoeden; de 20 kleinste zijn
open conisch.

Gambe 8 : door Van Bever ?; in spotted metaal;

in origine een kwintfluit $2 \frac{2}{3}'$?

Flûte 16 : door Van Bever ?; neemt de plaats in van twee voormalige labiaalstemmen (waarvan de slepen thans aan elkaar verbonden zijn; het huidige pijpwerk is deels terzijde geplaatst; de twee originele registers waren

- Tierce (de registerstok met naamplaatje is bewaard);

- vermoedelijk een Flageolet 1' of mogelijks een $1 \frac{1}{3}'$

(naar de boringen te oordelen is het zeker geen mixtuur).

Trompette 8 bas & sup.: origineel; hoog tingehalte; smalle vertinde lepels; er zijn later expressions in getrokken.

Positief

(onderwerkje in de voet van de kast; chromatische opstelling)

Salicional 8 : het groot oktaaf is gekombineerd met de Bourdon 8; conisch pijpwerk (zoals een Dolciana).

Bourdon 8 : baspijpen in eik; met zijbaarden, terzijde geplaatst; verder 38 metalen gedekten, met hoeden.

Flûte 4 : de grootste zijn gedekt, met hoeden; verder 29 roer-gedekten; de 18 kleinste zijn conisch, open.

Doublette 2 : is opgeschoven tot $2 \frac{2}{3}'$ (door Anneessens?); 37 pijpen met prestantmensuur; de grootste zijn gedekt (toevoegsels).

Windladen

Groot Orgel

- één aaneengesloten lade.

- eiken kleppen, achteraan ingelijmd een vooraan door een stift geleid.

- koperen veren.

- de pulpeten zijn versleten.

- etiket in de ventielkast *Louis Hooghuys*

facteur d' orgues

rue St-Jacques nr. 5

accord - réparations

Positief

- lade in de voet van de kast.

- het grondpatroon van de lade is trapeziumvormig, dit is zeer uitzonderlijk.

Klaviatuur

- ingebouwd aan de rugwand.
- het voetklavier is nieuw (Anneessens);
ook in origine was er enkel een aangehangen pedaal.
- ronde registertrekkers met ingewerkte porceleinen naamplaatjes.

Traktuur

- mechanisch.
- het wellenbord van het pedaal zit onder het klavier (nieuw van Anneessens); de toegang is op rudimentaire wijze gedicht met een plank.

Windvoorziening

- grote magazijnbalg, door een kist cmsloten; met 2 voetpompen.

ORGELKAST

- orgelmeubel in neo-gotische stijl van Engelse inspiratie (mogelijks heeft de invloed van J. Sutton, overl. 1873, hierin nog meegespeeld);
het onderpositief heeft geen prospect.
- opgesteld op een doksaal dat in de linkerzijbeuk van het koor is opgetrokken; het front is naar het transept gericht.
- 2 stijlen aan de rugzijde werden door Anneessens overgezaagd, om het wellenbord voor het pedaal in de voet van de kast te plaatsen.

HUIDIGE TOESTAND

instrument : in verval; wegens de ingebruikname van een tweede orgel in de kerk wordt het Hooghuys-orgel verwaarloosd.
meubel : begin van verval.
onderhoud : geen meer.
datum prospectie : maart 1977.

BRUGGE, Sint-Gilliskerk.

BIBLIOGRAFIE

A. Betreffende voormalige orgels.

1. E.G.J. Gregoir : "Historique de la facture et des facteurs d'orgues", Antwerpen 1865.
Zie blz. 142 en 179.
2. H.V. Couwenbergh : "L'orgue ancien et moderne", uitg. J. van In, Lier s.d. (te dateren 1887).
Zie blz. 86.
3. Kan. E. Rembry : "De bekende pastors van St-Gillis", Brugge, 1890-96.
Zie blz. 169, 257 en 569.
4. M.A. Vente : "Figuren uit Vlaanderens Orgelhistorie / De geslachten Buus en Van der Keere", in 'De Schalmei', IV°jg., 1949.
Zie blz. 4.
5. M.A. Vente : "Figuren uit Vlaanderens Orgelhistorie / Het geslacht Waghers", in 'De Schalmei', IV°jg., 1949.
Zie blz. 75.
6. M.A. Vente : "Proeve van een repertorium van de archivalia betrekking hebbende op het Nederlandse Orgel en zijn makers tot omstreeks 1630", Kon. Academie v. België, Klasse der Schone Kunsten; Verhandelingen, Boek X, afl. 2, Brussel 1956.
Zie blz. 42 (nr. 44).
7. L. Lannoo : "De Brugse orgelmakers Berger en hun familie", uitg. Instrumentenmuseum - Brussel, 1982.
Zie onder - A.J. Berger, 1742.
- D. Berger, 1775-81.
8. J.P. Félix : "Un procès contre le facteur d'orgues bruxellois Charles Pierret pour son orgue à l'église St.-Gilles à Bruges (1738/39)", in 'Mélanges d'organologie Vol.IV', uitgegeven door de auteur, Brussel 1984.
Zie blz. 207-208.

B. Betreffende het huidig orgel.

1. Kan. E.Rembry : "De bekende pastors van St-Gillis", Brugge, 1890-96.

Over het Hooghuys-orgel zelf wordt niets vermeld; naast gegevens over voormalige orgels (cfr. supra) vindt men nog onder § 1 Het doksaal, in nota nr. 5

"Tot in 1822 was het koor afgesloten met deuren. Daarboven was het doksaal geplaatst. In 1822 werd het naar het einde van de kerk geschoven. Sedert 1879 is het verplaatst naar het noordzijkoor. Het werd naar een tekening van August Van Assche uit eikenhout vervaardigd door schrijnwerker P. Balliu; prijs 4.999,58 fr."

2. "Orgels - Werken / uitgevoerd door Jules Anneessens / Menen, 1905-1948" (brochure uitgegeven in eigen beheer door firma Anneessens, Menen).

Brugge St-Gillis komt voor op

- lijst 'Vernieuwde en herstelde orgels'

- lijst 'Elektrische ventilatoren'.

3. J.P. Félix : "Inventaire descriptif des archives des facteurs d'orgues Van Bever de Laeken - Amiens (1885-1916)", uitg. Instrumentenmuseum Brussel, 1980.

Blz. 45 :

BRUGES (Eglise St.Gilles).

- Orgue construit en 1908/09

- "Relevage rép(aration) soufflet

D III

Fourni B(ourdon) 16 et gambe gr(and) org(ue) :

1.300 frs"

D IV, 3

D X, 16

- "Probable.- Bourdon 16 sur appar. suite double

avec B(ourdon) 8 : 550" f

D IV, 20

Nota : "D" staat voor "Fonds Draps", dit zijn archieven van het bedrijf Van Bever die thans in het bezit zijn van orgelmaker J.P. Draps.

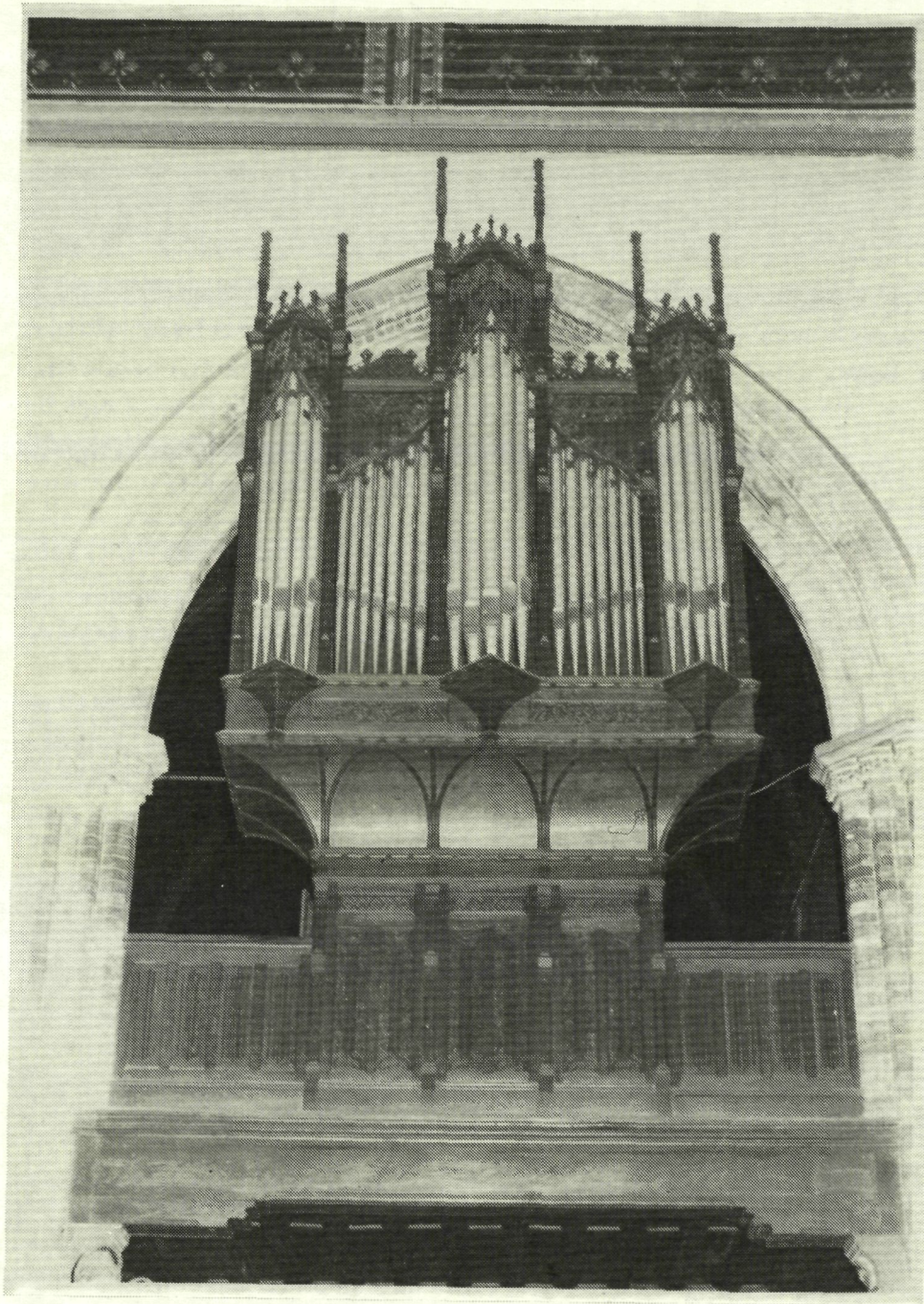
4. P. Roose : "Werklijst anno 1885 van L.B. Hooghuys", in 'Orgel-kunst', VI^ojg., nr. 4, dec. 1983.

Op de werklĳst (zie blz. 6-7) staat vermeld

Bruges, St.Gilles - 2 *clav.* - 16 *reg.*

BRUGGE, SINT-GILLIS

orgel op het doksaal in de zijbeuk

Administratieve entiteit BRUGGE

Arrondissement BRUGGE

Stad BRUGGE

Parochiekerk SINT-GILLIS

=====

ORGELS

b) orgel in het koor.

In het rechterzijkoor bevindt zich beganegronds een orgel,
dat eigendom is van de Stad Brugge; het stadsbestuur liet
dit orgel bouwen ten gerieve van het driejaarlijks Bach-concours.

Auteur instrument : Loncke Orgelbouw p.v.b.a. / Kortemark-Zarren.
Ontwerp en artistieke leiding waren toevertrouwd aan A. Fauconnier,
namens de Rijksdienst voor Monumenten- & Landschapszorg, als dienst-
verlening aan het stadsbestuur van Brugge.

Bouwjaar : 1976.

Onderhoud : Loncke Orgelbouw p.v.b.a. / Kortemark-Zarren.

=====

INSTRUMENT

Dispositie

<u>Hoofdwerk</u>	<u>Borstwerk</u>	<u>Pedaal</u>
Prestant 8 .	Gedekt 8	Subbas 16
Holpijp 8	Gedektfluit 4	Prestant 8
Oktaaf 4	Prestant 2	Fagot 16
Spitsfluit 4	Sifflet 1 ¹ / ₂	Trompet 8
Kwint 3	Sesquialter 2 st	Trompet 4
Superoktaaf 2	Scherp 3 st	
Mixtuur 4 st	Vox humana 8	
Trompet 8		Tremulant

koppelingen : BW - HW (schuifkoppel)

HW - Ped (bediend door een registertrekker)

- de Sesquialter repeteert op c'.
- het groot oktaaf van de Prestant 8 op het pedaal is een transmissie uit het HW.

manuaalomvang : C - g'''

pedaalomvang : C - f'

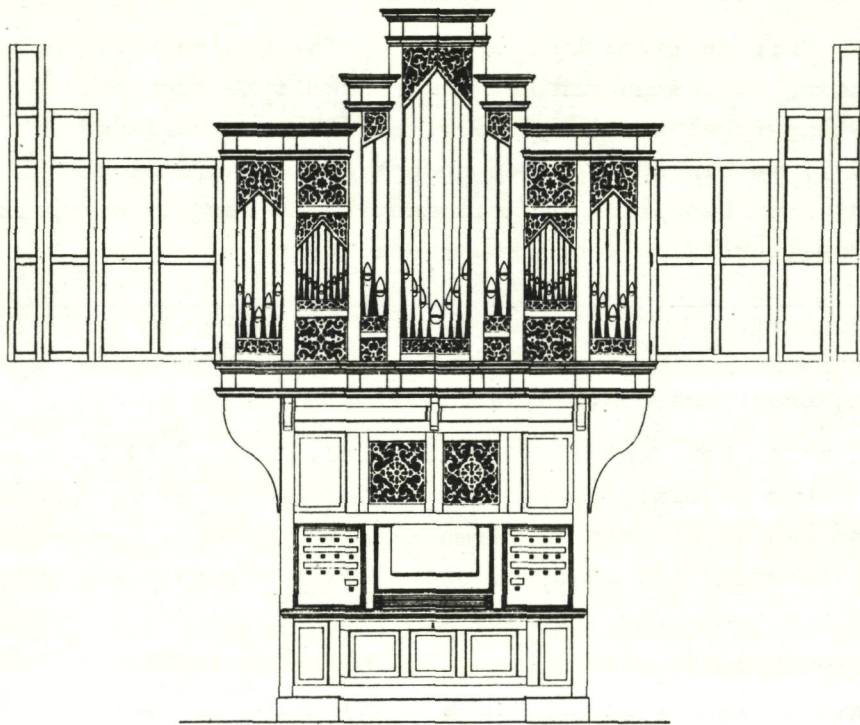
Klankbeeld en constructie zijn geïnspireerd op historische barokorgels van Noord- tot Midden-Duitsland.

In 1982 werden door de firma Loncke enkele wijzigingen uitgevoerd die een ombuiging betekenen van het oorspronkelijke concept. Zo werden de tongwerken gewijzigd (b.v. schalbekers verlengd van 6' naar 8'), werden schokbalgen aangebracht (waardoor de Tremulant niet meer behoorlijk functionneert) en werd de oorspronkelijke Werckmeister III - temperatuur afgezwakt.

BIBLIOGRAFIE

1. Inhoudigingsprogramma d.d. 26 juli 1976.
2. Mededelingen van het Centraal Orgelarchief, Brussel 1978;
blz. 49, nieuwe orgels;
op de lijst van werken van de firma Loncke
"Brugge 1976, stedelijk concertorgel, adv. A. Fauconnier;
2 man (56 toetsen), ped. (30 toetsen);"
+ opgave van de dispositie.
3. A. Fauconnier : "Het orgel van de St.-Gilliskerk te Brugge",
in 'Orgelkunst', III^ojg., nr. 2, juni 1980, blz. 14-19.

BRUGGE, SINT-GILLIS

koororgel